МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

# СЕРДАЛО

## свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетийн а Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 5 (2526) | КIиранди, 15 январь, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

ССКП обкоме

## Семилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяр духьа социалистически яхь йоаржаяра хьакъехьа

Совнархоза мехкдаьтта доахачеи газовойи промышленноста управленена чуйоагIача «Старогрознефть» яхача мехкдаьтта промыслови управлене коллективо, семилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяра юкъе шийгара доагIаш дола дакъа лаца а кастта хургйола ССКП XXII-гIа съезд кердача къахьегама толамашца белгалъяккха а гIерташ, 1961 шера аьнна доккхий социалистически декхараш тIа а ийцад, хIаьта шоаш дIадоладаь гIулакх хьаллацараи шера йола план ханал хьалха кхоачашъяр духьа социалистически яхь лацараи тIахьехаш промышленноста, транспорта, гIишлой дерригача болхлошка, инженерашка, техникашка, гIулакхерча нахага, юрта боахама къахьегамхошка кхайкарал а даьд.

1961-ча шера — семилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяр духьа лаьца социалистически яхь йоаржаяра боккха лоархIам а беш, ССКП обкома бюрос могадаьд семилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяр а ССКП XXII-ча съезда боагIача тайпара накъа бахар а духьа эггара хьалхагIа социалистически яхь лаьцача «Старогрознефть» яхача мехкдаьтта промыслови управлене дIадоладаь гIулакх.

Обкомо бюрос ССКП горкомаши, райкомаши, юххьанцара партийни организацеши, облсовпрофи, профсоюзий обкомаши, ВЛКСМ областной, городской, районни комитеташи декхарийла яьй «Старогрознефть» мехкдаьттахой патриотически инициатива хьаллаца, массово-политически хьехамеи болх тоабе. 1961 шера йола плани социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдара, промышленноста а, транспорта а, гIишлош еча а предприятей технико-экономически хьокхамаш хоадамболлаш тоадара, колхозашкеи совхозашкеи юрта боахама продукташ яхар лакхдара къахьегамхой творчески инициатива тIа а ерзаеш.

Министерствай, ведомствай, халкъа боахама совета, промышленни предприятей, гIишлош еча организацей, транспорта, колхозий, совхозий кулгалхой декхарийла ба яхь лоацараша тIаийца социалистически декхараш толамца кхоачашдара мел эшараш Iалашде, хIара сменаи, бригадои баьча балха бокъонца бола лоархIам а итогаш а яр вIаштIехьдаккха. Профсоюзни организацешца цхьана яхьа результаташ хадданза хьокхама Доска тIеи пенгазеташ тIеи даха а болхлой собранешка, багах ечеи гойтареи агитацешка, иштта кхычахьа дувца а деза.

Газетий редакцешта а радиои телевиденеи республикански комитета а тIадожадаьд кепайоазонца а радио гIолла а ССКП XXII-ча съезда сийленца накъа дахар а семилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяр а духьа лаьцача социалистически яхьа болам хадданза бувцар.

# СЕМИЛЕТКА КЕРДА ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДЕРГДА ВАЙ! ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЕРГЬЯ ВАЙ ШЕРА ЙОЛА ПЛАН!

### *„Старогрознефта“ мехкдаьттахоша Нохч-ГIалгIай АССР промышленноста, транспорта, гIишлош еча организацей болхлошка, инженерашка, техникашка, гIулакхерча нахага, юрта боахама берригача къахьегамхошка даь кхайкарал*

**Дукха езача вай Даьхен халкъа боахам дIахо дегIабоалабара йола ССКП XXI-гIча съезда исторически решенеш Коммунистически партеи цун ленински Центральни Комитетои хьаькъале хьалхле а лелаеш толаме кхоачашъеш доалл советски халкъ. Машарца беркате къахьегаш боахк советски нах. Керда вахар дуллаш ба уж, шоай дага латтача сийлахь-йоккхача кхоаненга — коммунизмага болх уж.**

**Даьхен низ чIоагIбареи ворхI шера план ханал хьалха кхоачашъяреи гIулакха юкъе шоашкара доаггIаш дола дакъа лоац «Старогрознефта» предприятей болхлошеи специалисташеи. Шерра социалистически яхь а йоаржаяь, дIадахача семилетка шин шера тха районерча мехкдаьттахоша пачхаьалкхен плани декхараши тIехкхоачашдаьд, мехкдаьттеи гази даккхара а скважинашта бурув тохара а, дикача толамашца накъа баьхкаб уж ССКП ЦК январьски Пленума.**

**Цу юкъа, мехкдаьттеи гази дукхагIа даха доладар, бурув сихагIа тохар, автоматикеи телемеханикеи балха юкъейоалаяр, тIоанашта юкъе хийи фои дукхагIа ахийтар, материалийи электроэнергеи кхом бар бахьан долаш планах йола къахьегама овсарле 7,5 процент лакхъяьй, мехкдаьтта тонн яккхарга дIабода мах 6,3 процент лохбаьб, метр бурув тохарга бодар — 3,9 процент лохбаьб. 12 миллион сом совгIа ахча кходаьд. Из дIадохийтаргда промышленность сихагIа дегIайоалаярга.**

**Нохч-ГIалгIай мехка берригача мехкдаьттахошца цхьана старопромысловцаша лаьрхIад мехкдаьттеи гази даккхара семилетка диъ шера кхоачашъе, хIаьта шоай дош сийленца кхоачашдара шоай низ кхоачар а ду. Кхы а чIоагIа хьинар совдаьккхад тха аргIанна йоагIа ССКП XXII-гIа съезд укх шера октябрь бетта хьаеллара хьакъехьа парте Центральни Комитета январьски Пленумо яьча решене. Берригача советски наха а санна, оаха къоабалъеш а дог айдаларца а тIаийцар из решени.**

**Дукха еза Даьхе кердача къахьегама толамашца гIаддйига а доаггIача тайпара ССКП XXII-гIча съезда накъадаха кийчдала а гIерташ, тхо, «Старогрознефта» мехкдаьтта промыслови управленера болхлой, инженераш, техникаш, гIулакхера нах семилетка кхоалагIча шера заданеш ханал хьалха кхоачашъяр духьа лаьцача социалистически яхьа юкъе дахад. Тхоай кхоачамийи торонийи лоархIам а баь, 1961 шера укх тайпара декхараш тIаэц оаха тхоашта:**

**мехкдаьтта 27 проценти газ 50 проценти дукхагIа даккха. Мехкдаьттеи гази даккхараи валови продукци яккхараи йола семилетка кхоалагIча шера план 20 декабре кхоачашъе;**

**хьалхагIа мехкдаьтта даьхача моттигеи Серноводскена юхеи тохкамаш деш бурув дукхагIа деттарца мехкдаьтта доалла керда моттигаш гучаяха;**

**керда техникеи технологии дIахо балха юкъе а кхувлаш бурув тохара сухал планахчул 4 процент сихъе, бурув тохача къахьегама овсарле 4 процент лакхъе, планал совгIа 1500 метр бурув тоха, цхьа метр бурув тохарга дIабода мах 1 процент лохбе. Планал совгIа цхьа скважина тохкамбаь а яьккха, болх бе йолаялийта, планал совгIа цхьа буровой хьалъе;**

**мехкдаьтта даьхача къаьнача моттигашкарча кхоачамех пайда говзагIа эцарца, эксплуатаце шоллагIча методехи хица тIоанаш дохадарахи пайда дикагIа эцарца 1961 шера 135.000 тоннал кIезигагIа доацаш мехкдаьтта даккха, цу даькъе ССКП XXII-гIа съезд хьаеллача денга 110 эзар тонн а йолаш;**

**болх беш йолча скважинашта гIулакх дикагIа а деш, йолаш йолча механизацех пайда дукхагIа а эцаш, автоматикеи телемеханикеи кхы а дукхагIа балха юкъе а кхувлаш мехкдаьтта доахачара къахьегама овсарле 2 процент лакхъе, тонн мехкдаьтта даккхарга дIабода мах 0,5 процент лохбе, ремонт йоацаш болх беш скважинашка 46 ди-бийса даккхийта, хIаьта дикагIа йолча технологически режиме цар бу болх 93 процентага кхоачабе. Лаьтта кIал скважинай оборудованена ремонт яра нормаш 115 процент кхоачашъе;**

**съезд хьаеллача денга водонасосни станци телеуправленега яккха, 30 скважинана коачал хьаувзара гаьннара тIахьожам лоаттабе йиш хулийташ йола датчикаш балха юкъейоалае, скважинашта эшаш йола шиъ автоматизированни групповой установка хьалъе. Старопромысловски района телаш йола сердало телеуправленега яккха;**

**1960 шера 0,92 хиннача метта 0,93 кхоачийташ энергоустановкай мощноста коэффициент лакхъе, 1,5 миллион киловатт-сахьат электроэнерги кхое;**

**скважинашта капитальни ремонт е шера йоагIа план 5 декабре кхоачашъе, эксплуатационникашка кхы тIа а ши скважина дIаяла, подводашца, автомобилашца, тракторашца мухь дIабахьа шера йола план 25 декабре кхоачашъе;**

**капитальни гIирс хьалбе, нах чубаха а культурно-бытовой а цIеношта капитальни ремонт е шера йоагIа план 25 декабрь тIакхоачаш кхоачашъе, 56 квартира чу нах ховшабе;**

**хIара виьлагIа вола болхло рационализатор хургволаш гIулакх вIаштIехьадаккха, 500 рационализаторски предложени юкъейоалае, уж юкъейоалаярца 100 эзар сомал кIезигагIа доацаш рузкъа кходе. Кадраш кийчъяра а цар говзал лакхъяра а план 120 процент кхоачашъе;**

**дIахо а юрта боахама дерригa доакъош дегIадоаладеш подшефни совхозашта хадданза практически новкъостал де.**

**Тха мехкдаьтта промыслови управлене хIара болхлочо дош лу ше вол-волча моттиге творчески болх бе, паччахьалкхен рузкъеи материалаши кхом а беш дIаяхийта, кердача техникага бе мамогга болх байта, экономически хьокхамаш хадданза лакхде.**

**Семилетка ханал хьалха кхоачашъе лоаттабеча къовсама керттера этап дIа а йолаеш, 1961 шера бехктохкама декхараш тхоашта тIа а эцаш, тхо кхайк Нохч-ГIалгIай АССР-а промышленностеи транспортеи предприятей а гIишлош еча организацей а берригача болхлошка, инженерашка, техникашка, гIулакхерча нахага, юрта боахама къахьегамхошка семилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъе шерра социалистически яхь йоаржаяра тIахьехаш. Хьадувла, дукха деза новкъостий, чIоагIа къахьегаргда вай дIахо йодача хана республика халкъа боахам лакхбара!**

**Дукха еза Даьхе гIадьюгаргья вай планал совгIа эшалонаш мехкдаьтта, моторни доагам, химически продукташ яларца, мухь чехкагIа дIанхахьарца, промышленни, нах чубаха, культурно-бытовой гIирсаш чехкагIа хьалдаь йистедахарца, ялати хьайбашкара йоаха продукташи дукхагIа яхарца. Кхоанен пионераш — коммунистически къахьегама бригадаши ударникаши дукхагIа хулийтаргба вай!**

**Воаш хьалбеча сийлахь-боккхача гIирса ерригача участнашка керда къахьегама толамаш дахарца сий деш накъа гIоргда вай ССКП XXII-ча съезда! Семилетка керда толамаш доахаргда вай!**

Кхайкарал дийца а дийца, цхьа барт болаш тIаийцад «Старогрознефта» мехкдаьтта промыслови управлене предприятейи цехийи болхлой собранешка.

### *ССКП ЦК Пленумах бола*

# ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

ССКП Центральни Комитета Пленумо 1961 шера 13 январе а дийцар ший повестка тIара шоллагIа дош — 1960 шера лаьттанцареи хьайбашкареи йоала продукташ яхараи паччахьалкхенга йоххараи йола паччахьалкхен плани цу гIулакха тIаийца социалистически декхараши кхоачашдара хьакъехьа а дIахо йодача хана юрта боахам дегIабоалабара де дезарий хьакъехьа а.

ЦК Пленума Iуйранарча заседане ладийгIар Армене КП ЦК хьалхарча секретара нов. Я. Н. Заробяна, Туркмене КП ЦК хьалхарча секретара нов. Б. Овезова, Эстоне КП ЦК хьалхарча секретара нов. И. Г. Кэбина яьча докладашка.

Цул тIехьагIа докладаш ювца йолайир. Iуйранарча заседане пренеех къамаьлаш дир новкъосташа: Г. И. Воронова (ССКП Оренбургски обкома секретарь), К. Г. Пысина (ССКП Алтайски крайкома секретарь), Е. А. Долинюк (Тернопольски областера, Сталина цIерахча колхоза звеньевая).

Сайранарча заседане къамаьлаш дир новкъосташа: Г. И. Воробьева (ССКП Краснодарски крайкома секретарь), С. К. Короткова (Чувашски АССР-ерча Ленина цIерахча колхоза председатель), А. М. Школьникова (ССКП Сталинградски обкома секретарь), А. В. Гиталова (Кировоградски областера ССКП XX-гIча съезда цIерахча колхоза тракторни бригада бригадир), Ф. С. Горячева (ССКП Новосибирски обкома секретарь), Г. Г. Абрамова (ССКП Московски обкома секретарь).

ССКП ЦК Пленумо дIахо бу ший болх.

# ССКП ЦК Пленум

## Новкъоста Д. С. Полянске доклад

Юрта боахама продукташ шортта хилийтара лоаттабеча къовсаме керттерадар из хиларах тарра, лаьттанцарча балхий культура лакхъяра деш дийцар нов. Полянске ший доклада хьалхарча даькъа тIа. ДIадахача шера, йоах цо, Российски Федерацерча юрта боахама къахьегамхоша дукхагIа дIадийнад лаьттащ ерригача республике 1959-ча шерарчул дикагIа хьувкъадаьд фийг бола ялаташ а дуккха кхыйола культураш а. 4,8 миллиард пунт валови ялат даьккхад 1960 шера — цул хьалхарча шера даьккхачул 522 миллион пунт дукхагIа хул из. Цо торо хилийтар заготовкай план ханал хьалха кхоачашъе, паччахьалкхенга 1 миллиарди 801 миллиони пунт ялат дохка — 1959 шера дехкачул 158 миллион пунт дукхагIа хул из, эшшаш дола фу дIаоттаде, колхозникаш ялатийца Iалашбе, доакъарийна а кхыча гIулакхашта а дукхха ялат дIаоттаде.

1959-ча шерарчул лоадама хIама ца эшшаш кхозза дукхагIа кийчъяьй крупа культураш, 229 эзар тонн дукхагIа кийчдаьд даьтта доаккха ганараш. ХIаьта а, белгалдоаккх докладчика, уж культураш йоахилга хIанз а во леладу тханцига. Оахоша оттаяь хинна план кхоачаш а яьц, наха маашша гречневи крупа, Iов, ганарий даьтта хулийтилга хIанзарчоа вIаштIехьа а даьккхадац.

Шекара свеклаш дIаювш дола лаьтта 200 эзар гектар совдаьккхад Федераце цхьан шера, из 1,3 миллион гектарага дIа а кхоачадеш. 1959-ча шера 107 центнер яьккхача метта, юккъера лаьрхIача хIара гектара тIара 157 центнер свеклаш яьхай. Чуенача свеклаех 100 миллион пунтал дукхагIа шекар де йиш я республикага — цул хьатха дIадахача шера чуеначарех даьчул 1,5-зза дукхагIа.

Коартолаши баьца дааражи дIахо а дукхагIа дахара даькъе а дикка болх баьб.

ДIадахача шера итогаша, йоах докладчико, тешал ду, юрта боахама продукташ яхара даькъе цхьаьцца Iамаш карагIдаьннадале а, кхоачанданза декхараш хIанз а дукха хилара. Вай хана эшшача тайпара лакха бац лаьттанца деча балхий культура боарам, лоха да хьувкъамаш, дукха ба продукце единица хьаярга дIабода къахьегам, лакха ба из продукци хьаярга шийга дIабода мах.

Ховш махиллара, йоах нов. Полянске, хьалха санна керттера декхар а долаш дусаш да ялат доаккхалга сихха дегIадоаладара декхар — колхозийи совхозийи производства дерригa кхыдола доакъош сихха дегIадоаладара лард я из.

Из декхар кхоачашде тардолийташ йола практически предложенеш кийчъяьй республике. Масала, целинни районашка хIара совхозеи колхозеи боахам лелабара Iилман лардацара система юкъейоалае, цар материально-технически база чIоагIъе, мел эша производственни гIишлош, наха чуIе цIенош, столовеш, культурно-бытовой учрежденеш хьалъе, ялат хьайиду пункташи ялат лоаттадеш йола моттигаши тоае а дукхагIа хилийта а лаьрхIад. Иштта лаьрхIа да цига керда совхозаш йохкилга а йолчарех дуккха яраш чIоагIъелга а. Цу дерригане торо хулийтаргья аханза даьдача лаьтташ тIара хIара шерра-шера кхы тIа а 350—400 миллион пунт ялатеи дуккха кхыйола продукташи яха.

Iаьржа доаца лаьтташ дола моттигаш хьоахаяьча метте нов. Полянске белгалдаьккхар, ялатий боахам укхаза къаьстта дукха тIехьабиса хилар. Цу моттигашкара дуккха колхозаши совхозаши ялат дохка ца дезаш цIенъенна е кIезиг-дукха мукъаялийтай паччахьалкхено. Шоай сов дола ялат цар хьайбай боахам дегIабоалабарга дохийтилга дар лиирхIар. Цхьабакъда, цхьаццайолча областашка ялатий боахам дегIабоалабара йоакхо е ца езаш шоаш мукъабалар из долаш санна, харцахьа кхетадир из дош. Хьувкъамаш а геттара лоха да цу моттигашка. ВIалла а ла йиш йоацача хьал тIа оттад гречихеи зернобобовии кхеяра гIулакх.

Хьалхашка оттадеш да Iаьржа доацача лаьттащ долча моттигашка ца оахаш даьдача лаьттаех укх гаргарча шерашка кхо миллион гектарал кIезигагIа доацаш лаьтта ахареи боахам лелабара культура тоаяреи декхар. Нагахьа санна гIулакх нийса вIаштIехьдоаккхе Iаьржа лаьтта доацача моттигашкарча районий торо хургья хIанзарчул совнагIа кхы тIа а 400—500 миллион пунт ялат даккха.

Гаьнарча Малхбоалехьенах. Iалам хьалашка диллача республика къулбехьен дуккхача районел цхьаккха хIама эшашагIа а йоацаш, башха дика край я из, йоах нов. Полянске. Укхаза лаьтташ дика да, лаьтташта эша тIоадал, маьлха сердал шортта я. КIа, дуга, соя, кхыйола культураш лелаяра тIехъяьнна дика торонаш я цига. Цхьабакъда, хIаьта а Гаьнарча Малхбоалехьарча юрта боахамо цига бахаш болча наха хIанзарчоа ма эшша лаьттах хьатIаювла а хьайбашкара йоаха а продукташ лоаттаяц.

Гаьнарча Малхбоале оттадаь декхараш да: аьхача лаьттаех дикагIа пайда эцар, хьувкъам лакхбар, хIаьта 1 миллион гектар гаргга долча кердача лаьттащка балхаш де доладар.

Волга тIа а кхыча хиш тIа а гидроэлектростанцеш яьхкаро, наукаи техникаи даьхача толамаша долча материальни кхоачамаша Iалаьмате йоккхий торонаш хулийт лаьтташка хиш дахкара балхаш чIоагIа шерде. Духхьал волжски районашка кхы тIа а 2,5 миллион гектара тIа хиш дохкилга вIаштIехьдаккха йиш я. Донеи Кубанеи хина кхоачамца кхы тIа а 700 эзар гектара тIа хий дилла йиш я. Юрт боахама продукташ алсамъяхара йоккхий торонаш лу Подмосковья, Урала, СибирегIен, хишта юкхе ухкача лаьтташа.

Ирригационни балхаш шерра вIаштIехьдахаро торо хулийтаргья юрта боахам кхы а лакхерча лагIа тIа баккха, хаоттамах тийша из хилар кIезиге, совнагIа бIаьш миллионаш пунташ ялат а кхы дуккха продукташ а яха.

Белгалдаккха дезаш да, йоах дIахо докладчика, дIахо а юрта боахам дегIабоалабара лоаттабеча къовсама планаш хьажкIаш лелаярца ювзаена хилар. Российски Федераце хьажкIаша дIалаьца да 13 миллион гектар лаьтта — 1953 шера хинначул 16-зза дукхагIа, Iоаьй ялатийна лаьрхIа хьажкIаш кхеяра йоккха опыт а. Укх шера Российски Федераце ялатийна лаьрхIа йола хьажкIаш яхар 400—500 миллион пунтага кхаччалца лакхде лаьрхIад, соахка 133 миллион пунт мара ца гулъьяча метте.

Лаьттанца беча балха хьакъехьа оттадаь декхараш кхоачашдаро укх шерре а торо хулийтаргья дIадахача шерарчул фийг бола ялат 15—20 процент, шекара свекла 19—20 процент, даьтта доаха культураш 35—40 процент, коартолаш 40 процент, баьца дааражи 42 процент дукхагIа чу да.

ДIахо докладчика хьайбаш леладара дешаш дувц. Лаьттанцара балхаш тоадарца, йоах цо, дIадахача шера дегIадера хьайбаш леладар а. 1960-ча шера дулх 124 эзар тонн, шура 1.1 миллион тонн, тха 4 эзар центнер, фуаш 627 миллион 1959-ча шерарчул дукхагIа дехкад паччахьалкхенга. ДукхагIа дийбад хьайбаш а, къаьстта юкъара дараш а дебаш. Цхьабакъда, ерригача Федерацех аьлча даьха толамаш кхоачамболаш да ала йиш яц, йоах нов. Полянске. Лаккхара декхараш тIаийцача дуккхача областаша, шоаш тIаийца декхараш кхоачаш ца дарал совгIа кхыметтел паччахьалкхен планаш а кхоачашъяьяц.

Российски Федераце паччахьалкхенга дулх дохкара план ханал хьалха кхоачашъяьй. Цхьабакъда, из болх беча хана, цхьайолча областашка, дIахо хьайбаш дебаде дезаш хилара лоархIам баьбац. Духхьал цудухьа да дIадахача шера ерригача секторашка доахан дебалга цхьа процент гаргга мара лакхденна ца хилар, 1954-ча шерагара 1958-ча шерага кхаччалца 5 процентага кхаччалца дийба доллашехь а из а кIезига дале а.

Къаьстта чехка дебаде деза детта доахан. Колхозашка а совхозашка а хIара шера уж 20—25 процентага кхаччалца дебадара мел эшар долаш да. Доахан дебадарои цар дукхагIа продукци лургйолаш балхаш дарои йоаккхаш йола шура кхоалагIа дакъа гаргга тIатохийтаргья.

Хьайбаш дебадара Iалаьмате боккха лоархIам болаш да баьхдола лаьтташ. Цар, кхоачамболлаш ялат даларал совгIа, дулх, шура, кхыйола продукташ тела еза.

Докладчико белгалдаьккхар хьаккхарч лелаяра хIанз а яхийта еззача тайпара уйла тIаяхийта ца хилар. 1961-гIа шу хьаккхий дулх даккхара, къаьстта доккхий толамаш даха дезаш да.

Дулх доаккхилга лакхдара дикка торонаш лу оалхазараши кроликаши лелаяро. Оалхазарий дукхал а цар дулхи фуаши кийчдар а дIадахача шера кIезиг-дукха лакхденнад. Цхьабакъда оалхазараш леладелга хIанз а эсала дегIадоагIа.

Жа леладара дика хьалаш да Федераце, ерригача зонашкарча колхозашкеи совхозашкеи хIана дац аьнна. ХIаьта а тIеххьарча хана дуккхача областашка чIоагIа кIезигденнад жа. Цу гIулакха уйла тIаяхийтача 1961-ча шера жа 15—20 процент дебаде йиш я 1960-ча шераца нийсдича.

Юкъара хьайбаши, оалхазараши дегIадаро, белгалдоаккх нов. Полянске, дIадех вайгара доакъара база чIоагIъяраи, из кхы а дIахо шеръяраи хIара денна йоакхо яр. Шортта доакъар Iалашдара гIулакх кхоачашде могаргда вайна хьажкIаш кхеярца. Цхьабакъда, дицдалийта дагIац, шортта белокаш йоахка, боккха хьувкъам луш йола доакъара лаьрхIа а кхыйола а культураш дIае езилга, тоае еза цонаш а даьгIенаш а, дукхагIа дIае еза хьайбашта доакъара лаьрхIа шекар доаккха свеклаш а коартолаш а, дегIайоалае еза комбикормови промышленность.

Доклада тIа тоъам боллаш моттиг дIалоацаш белгалдаьха да механизацин, электрификацин, юрта гIишлош яреи декхараш.

ХIара шера, йоах нов. Полянске, дукхагIа кхухь юрта керда техника, лакхлу юрта боахам техникаца Iалашбара боарам. ХIаьта а колхозаштеи совхозаштеи машинаши оборудованеши еш йолча производства Iалашдац тIехь-тIехьагIа дегIадоагIаш латта лаьттани хьайбай боахамийи хьашташ. ХIанз колхознии совхознии фермашта эшаш йола оборудовани дукхагIа арахецара гIулакхаш вIаштIехьдахара балхаш деш да тхо. 3—4 шера хьайбай боахама производственни процессашта комплексни механизаци яь йистеяргйолаш вIаштIехьдаккха лерхI оаха из гIулакх.

Доклад чакхйоалаш нов. Полянске дийцар юрта боахама кулгалдара, юрта боахама болх вIаштIехьбаккхара дешаш. Цо белгалдаьхар социалистически яхь вIаштIехьъяккхара юкъера цIенхаштта дола кхоачамбоацараш. Цхьаболча кулгалхоша, йоах докладчика, уйла а ца еш хьа тIа а эц, кхычарна дIа тIа а дехк лакхера декхараш, шоай йолаш йола торонаш лархIа а ца лоархIаш. Вокхар кхоачащдулургдола декхараш тIаэц, цхьабакъда уж кхоачащдергдола гIулакхаш вIаштIехьдахац. Цу бахьанаша декхараш кхоачащдара чIоагIа новкъарле ю.

Цхьайолча областаша хлебозаготовкай план кхоачашъярах рапорташ тел, хIаьта цхьатарра паччахьалкхенгара дIаде фу, хьайбашта дехка ялат дIадех. Цхьайолча областашка юкъара Iул дегIаденад дукхагIа долча даькъе хьайбаш дебарах а доацаш, колхозникашкареи, болхлошкареи, гIулакхерча нахагареи доахан ийдарах. Къаьстта дукха я цу тайпара факташ Брянски, Московски областашка, Алтайски, Ставропольски краяшка. Со ала декхарийла ва, йоах нов. Полянске, хьайбай боахамера кхоачамбоацараш дувцаш тайп-тайпарча областашкара хоамаш хиннилга. Цхьабакъда, ССКП ЦК РСФСР гIоллара бюрос а, Федераце Министрий Совето а, юрта боахама Министерство вIалла ювца а езац, боккъонца цу хоамий терко а яьц, кIезига балхаш даьд моттигерча гIулакхашта терко яра.

Чакхвоалаш нов. Полянске ССКП ЦК Пленума тешам белар. Коммунистически партена, цун Центральни Комитета гонахьа кхотабеннача Российски Федераце къахьегамхоша, дерригача советски халкъаца, коммунизм сихагIа хьалъяра дерригa дергхиларах.

# МАССАНЕ А КЪОАБАЛДУ

*

*Районни партийни активай собринешкара*

*

ЧIоагIа уйла тIаяхийта ладийгIар МагIалбикерча партактива собране Москве хиннача коммунистически болхлойи партей викалий Совещанех лаьца ССКП обкома секретара нов. Апряткина даьча къамаьлага. Цо, дика башха а боашхаш, бийцар Совещане тIаийцача Заявлене чулоацам. Дунен тIарча коммунистически болхлойи болам дIахо а дегIабара Iалаьмате боккха лоархIам болаш документ да, аьлар цо Заявленех.

Пренеех къамаьл даьча «Ингушский» совхоза парторганизаце секретара нов. Умарова совхоза къахьегамхой цIерах Совещане балха итогаш къоабал а йир, семилетка 3-ча шера план совхоза коллективо сийленца кхоачашъергья, аьнна дош а делар.

— ШоллагIча мехкдаьтта промысла коллектив, — аьлар коммунистически къахьегама бригада мастера нов. Изаксона, — чIоагIа дог гIоздаларца тIаийцад Московски Совещане Заявлении Кхайкарали. — Оаха а даьд машара гIулакха тхоашкара доагIар. 15 ди хьалхагIа кхоачашъяьй оаха семилетка шоллагIча шера план. ХIаьта семилетка кхоалагIча шера планал совгIа 3200 эзар тонн мехкдаьттеи 900 эзар кубометр гази даккха лаьрхIад оаха, аьлар цо.

Собране хиннача коммунисташа Совещане итогаш а нов. Н. С. Хрущев керте латтача ССКП делегаце цу Совещане баь болх а къоабалбарах йола резолюци тIаийцар.

М. ЛЫКОВ.

* * *

Укх деношка хиннача Грозненски районерча партактива собране дег тIара къоабалйир Москве хиннача коммунистически болхлойи партей викалаша тIаийца Заявлени.

ССКП Нохч-ГIалгIай обкома бюро членалла кандидат волча нов. Хлесткова ший доклада тIа, дика дашха а доашхаш, дийцар дунен халкъашта юкъера гIулакхаш, дунен халкъашта юкъера коммунистически болам дегIабар, социалистически лагерь чIоагIъялар, коммунизм хьалъеш СССР-е даьха толамаш.

— Совхозерча къахьегамхоша, — аьлар пренеех къамаьл даьча Горячеисточненски совхоза парторганизаце секретара нов. Власова, — доккхий къахьегама толамаш а доахаш, машара гIулакх чIоагIду. — Царна юкъе ба 1960 шера хIара Iаттагара 3394 килограмм шура яьккха доярка Гезмахмаева, 3353 килограмм шура яьккха доярка Еременко, иштта кхыбараш.

— Тха совхоза болхлой, — аьлар Староюртовски совхоза птичница нов. Хусаинова, — Москве хиннача коммунистически болхлойи партей викалий Совещане Заявлене цIенача дегаца къоабалъеш а цу Совещане дика болх баьча ССКП делегацена баркал оалаш а ба.

Партактива собране къамаьл дир «Аргун» яхача колхоза парткома секретара н. Н. Смойленко, 1 Мая цIерахча колхоза бригадира Еремкина, ВЛКСМ РК секретара н. Сусуркаева, райисполкома председатела заместитела н. Инаркаева, иштта кхыбараш. Цар массане а къоабалйир московски Совещане итогаш.

Партийни активе хиннача коммунисташа массава раьза а волаш резолюци а ССКП ЦК дахьийта письмо а тIаийцар.

А. СОРОКОУМОВ.

* * *

ЦаI санна массава раьза а волаш, могайир Наьсарен районерча партактива собране хиннача коммунисташа Москве хиннача коммунистически болхлойи партей викалий Совещане материалаш.

Облсовпрофа председатела нов. Сидельникова Совещане балхах лаьца доклад йир. Цо дийцар машара а социализма а гIулакхаш котдалара Совещани боккха лоархIам болаш хилар.

Совещане материалаш къоабалъеш къамаьлаш дир райисполкома председатела нов. Цокиева, «Октябра 40 шу» яхача совхоза парторганизаце секретара нов. Кулбужева, районни прокурора нов. Мухиева, ССКП райкома отдела заведующе нов. Беркенхаева, АМООС-а начальника нов. Ториева, «Ленина байракх» яхача газета редактора нов. Бизянова.

Коммунистически партеи советски правительстваи арахьара политика нийса хилар а Даьхен низи машара гIулакхи чIоагIдара районерча къахьегамхоша шоай низ ца кхобеш къахьегаргхилар а дувцаш йола резолюци тIаийцар партактиво.

Б. НИКОЛАЕВ.

# ВОРХI ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЕШ ЛАТТ

## *1960 шера Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам дегIабоалабара пачхаьалкхен план кхоачашъяра итогех*

ВорхI шерара Iальмате йоккха программа кхоачашъеш, Нохч-ГIалгIай АССР-а къахьегамхоша 1960 шера — семилетка шоллагIча шера керда толамаш даьхад республика халкъа боахама дерригa доакъош дегIадоаладеш.

### I.

### Промышленность

Республика промышленни предприятей болхлоша сийленца кхоачашдир промышленни производства план ханал хьалха кхоачашъе а планал совгIа мехкдаьтта даккха а 1960 шера тIаийца социалистически декхараш.

1959 шера хинначул промышленни продукци 1960 шерарча халкъа боахама планах 9,2 процент дукхагIа арахеца аьнна оттаьча метта 12 процент дукхагIа арахийцай.

Валовой продукци арахецара план 1960 шера укх тайпара кхоачашйир (процентащца):

| | |
|---|---|
| **Ерригача республике гIолла** | **104** |
| Совнархоза промышленность | 104 |
| Мехкдаьттаи газеи промышленноста Управлени | 111 |
| царца: | |
| **нефтепромыслови управленешка** | |
| «Октябрьнефть» | 103 |
| «Старогрознефть» | 109 |
| «Горскнефть» | 106 |
| «Малгобекнефть» | 126 |
| «Сунжанефть» | 104 |
| Гудермесски НПУ | 113 |
| Правобережни НПУ | 105 |
| Нефтегазовой управлени | 111 |
| Автотракторни ремонтни завод | 108 |
| ЦРМЗ | 103 |
| **Нефтеперерабатывающии химически промышленноста Управлени** | **103** |
| царца: | |
| Грозненски нефтеперерабатывающи завод | 104 |
| Крекинг-завод | 104 |
| Нефтемаслозавод | 106 |
| Новогрозненски нефтеперерабатывающи завод | 105 |
| Производственно-товарни контора | 109 |
| Машиностроительни арматурни завод | 118 |
| Производственно-энергетически контора | 107 |
| Грозненски химически завод | 95 |
| **Энергетически управлени** | **101** |
| царца: | |
| Грозненски ТЭЦ | 102 |
| Новогрозненски ТЭЦ | 103 |
| ЦРМЗ | 121 |
| Сетевой район | 126 |
| **Строительстваи стройматериалаш юи Управлени** | **112** |
| царца: | |
| Кирпишкий завод № 1 | 64 |
| Кирпишкий завод № 2 | 107 |
| Старопромысловски кирпишкий завод | 112 |
| Кирпишкий завод «Красный Октябрь» | 91 |
| Малгобекера кирпишкий завод | 103 |
| XVI-ча партсъезда цIерагIа кирпишкий завод | 100,8 |
| Производственни предприятей контора | 120 |
| Слюдяной фабрика | 104 |
| **Рудах йоаца стройматериалаш йоахеи тоаюи управлени** | **129** |
| Аьшкбетона хIамаш ю Шалински завод | 105 |
| **Дахчах хIамаш еча промышленноста управлени** | **107** |
| царца: | |
| Дахчах хIамаш ю Ермоловски комбинат | 108 |
| Грознера мебельни фабрика | 107 |
| Тарно-мебельни комбинат | 105 |
| Хьайза мебель ю фабрика | 109 |
| **Кхачан промышленноста управлени** | **106** |
| царца: | |
| Грознера мясокомбинат | 96 |
| Грознера птицекомбинат | 54 |
| Керттера шурий комбинат | 104 |
| Винно-коньяч. комбинат | 105 |
| Червленскера винзавод | 126 |
| Каргинскера винзавод | 103 |
| Ассинскера консервни завод | 105 |
| Грознера консервни комбинат | 106 |
| Ацетонови завод | 113 |
| Маслозавод | 106 |
| Кога гIирс бу фабрика | 103 |
| **Совнархоза шийна чуйоагIа предприятеш:** | |
| «Красный молот» завод | 102 |
| Транспортни машиностроене завод | 100,0 |
| Автогенно-карбидни завод | 108 |
| **МОТТИГЕРЧА СОВЕТИЙ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ** | **103** |
| **Ейгача промышленноста управлени** | **102** |
| царца: | |
| Швейни фабрика № 1 | 102 |
| Швейни фабрика № 2 | 100,1 |
| Швейни фабрика № 3 | 102 |
| Швейни фабрика № 4 | 26 |
| Швейни фабрика № 5 | 105 |
| Галантерейни фабрика | 101 |
| Грикотажни фабрика | 114 |
| **Промышленностеи кхачан товарийи министерство** | **105** |
| царца: | |
| Макаронни фабрика | 121 |
| Хлебокомбинат | 109 |
| Кондитерски фабрика | 92 |
| Самашкера сомех консерваш ю завод | 113 |
| Мельзаводоуправлени | 107 |
| Йий доаккха завод | 102 |
| **Районни промышленность** | **93** |
| **Моттигерча промышленноста министерство** | **100,6** |
| царца: | |
| Хьу кийчъю комбинат | 102 |
| Кирпишкий завод | 107 |
| Весоремзавод | 108 |
| Столярни хIамаш ю завод | 104 |
| Гудермесера леспромхоз | 105 |
| Веданара леспромхоз | 100,4 |
| Химзавод | 107 |
| Эрза аьргаш ю завод | 80 |
| Литейно-механически завод | 111 |
| Завод «Металлист» | 98 |
| Химзавод № 2 | 91 |
| Ильича цIерагIа йола кирпишкий завод | 81 |
| Главвторсырье контора | 93 |
| Районни промышленность | 108 |
| «Чечингстрой» треста железобетонах конструкцеш ю завод | 83 |
| **Республика Министрий Совета бытовой гIулахь ду Управлени** | **115** |
| **Республикански министерстваи ведомстваи промышленность** | **98** |
| царца: | |
| Электромеханически завод | 102 |
| ВОС предприятеш | 118 |
| Наьсарера мельзавод | 99,6 |
| Грознера леспромхоз | 82 |
| Первомайскера леспромхоз | 72 |
| Советски леспромхоз | 99,4 |
| Сунженски леспромхоз | 73 |
| **Общесоюзни министерстваи ведомстваи промышленность** | **104** |

ВорхI шера плана контрольни цифраш тIа оттадаьчул, семилетка хьалхарча шера а санна, чехкагIа дегIаера 1960 шера промышленни производство.

Цул совгIа совнархоза промышленноста кертерча доакъошка — мехкдаьтта доаккхача, газ йоаккхача, химически арахецаш йола продукци ерригача совнархозе гIолла кийчъяьчул дукхагIа тIакхийттай.

Иштта хIамаш карагIдаьннад дукхача промышленни предприятеша шоашка йолаш йолча торонехи кхоачамехи бизза пайда ийца боацашехь.

1960 шера йола валовой продукци арахецара план кхоачашъяьяц 34 промышленни предприяте, маьхий кердача масштабах лаьрхIача 6,7 миллион сом мах бола продукци арахийцаяц цар.

Промышленни продукце дукхагIа дола тайпаш арахецара план кхоачашъеш, мехкдаьтта аппаратура, фенол, ацетон, кирпишк, тхов тIа юлла кирпишк арахецара, гIишлошта мегаргйола хьу хьун чура араяккхара, дулх, хьайбай а ганарий а даьтта даккхара план кхоачаш ца еш йисай.

Дуккха промышленни предприятеш валовой продукци арахецара план кхоачаш а яь, ассортиментах йоагIа хIамаш ара ца хецаш йисар. Иштта, мехкдаьтта аппаратура, насосаш, химически оборудовани арахецара план кхоачашъяьнзар «Красный молот» яхача заводо, тарно-мебельни комбинато—мебель арахецара, кога гIирс беча фабрико—берий кога гIирс хьабара, Ермоловски ДОК-о херх хьекха материалаши шаьра фанери хьаяра план кхоачашъяьнзар.

1960 шера йола кооперированни поставкай план болат лоаладара 105 процент, чон лоаладара — 128 процент, поковкашта — 134 процент, штамповкашта — 108 процент кхоачашъяьй.

«Красный молот» яхача машинаш ечеи Машиностроительни арматурнии заводаша продукце массадолча тайпай кооперированни поставкай план кхоачашъяьй.

| | 1960 шерара план кхоачаш яр. | 1960 шу 1959 шерaца нийсдича |
|---|---|---|
| Мехкдаьтта | 114 | 131 |
| Газ | 116 | 128 |
| Бензин | 104 | 104 |
| Фатаген | 100,7 | 103 |
| Дизельни доагам | 109 | 133 |
| Мехкдаьтта битум | 100,8 | 106 |
| Фенол | 87 | 133 |
| Ацетон | 93 | 127 |
| Этилови синтетически спирт | 103 | 134 |
| Болат | 102 | 104 |
| Мехкдаьтта аппаратура | 76 | 110 |
| Насосаш | 88 | 109 |
| Станокаш-качалкаш | 100 | 119 |
| Электроэнерги | 102 | 111 |
| Теплоэнерги | 107 | 103 |
| Кирпишк | 85 | 97 |
| Тхов тIа юлла кирпишк | 92 | 146 |
| КIир | 114 | 85 |
| Сборни аьшкбетона конструкцеши хIамаши | 97 | 142 |
| ГIирса мега хьу хьунчура араяккхар | 81 | 125 |
| Херх хьекха материалаш | 80 | 113 |
| Мебель | 105 | 136 |
| ТIехьанахьа дувхаду пазата барзкъаш | 116 | 100,0 |
| Кога гIирс | 101 | 102 |
| цунца берий кога гIирс | 88 | 131 |
| Дулх | 96 | 103 |
| Хьайбай даьтта | 94 | 91 |
| Нахча | 106 | 118 |
| Ганарий даьтта | 84 | 32 |
| Консерваш | 103 | 110 |
| Йий | 102 | 101 |
| Къаракъи ликераши | 100,0 | 82 |
| Комсий чхьагIар | 124 | 117 |

Ерригача республике лаьрхIача 1960 шера хьаяьй 140,5 миллион кирпишк, 7,3 миллион тхов тIа юлла кирпишк, 81,3 эзар кубически метр аьшкбетона конструкцеши хIамаши, 4,2 миллион сом керда ахча мах бола мебель, 50 тонн маьхки булкаши, 2941 тонн кагий хIамаш (кондитерски хIамаш), 3110 тонн ганарий даьтта, шурийца лоархIам беш 26,8 эзар тонн мерзача шурех яьккха продукци.

1959 шера хинначул ерригача республикеи совнархозеи 1960 шера арахецача продукцега дIабода мах 0,6 процент лохбе, аьнна план оттаьча метта хьалхxе а даьча лоархIамех 2,8 процентi, хIаьта совнархоза промышленносте 3,1 процентi лохбаьб.

Ерригача республике продукцега дIабода мах планал совгIа лохбарах маьхий кердача масштабах лаьрхIача 13 миллион сом совгIа кходаьд.

Кхом а беш бедал, материалаш, доагам, электроэнерги дIаяхийтара тIехьа къовсам лоаттабаьб промышленни предприятешка.

1960 шера мехкдаьтта чакхдоаккхача Новогрозненски заводе 557 эзар киловатт-сахьати мехкдаьтта чакхдоаккхача Грозненски заводе 500 эзар киловатт-сахьати электроэнерги кхояьй. Электроэнерги кхояьй ацетонови заводо, транспортни машинаш еча заводо, тарно-мебельни комбинато, кхыяраша.

Цхьабакъда, дуккхача промышленни предприятеша оттаьча нормал совгIа электроэнерги дIаяхийтай, царех я Грозненски консервни завод, Грозненски шурий керттера комбинат, кхыяраш.

ССКП ЦК-а июль беттара (1960 ш.) Пленума технически прогрессах йола решени кхоачашъеш промышленни предприятеша, проектно-конструкторски организацеша, Грозненски Iилма-тохкама институто керда техника юкъейоалаеш, производственни процессашта механизации автоматизации еш дIахо болх баьб.

Мехкдаьтта промышленносте зIамига диаметр йолча остащца бурув дийттад мехкдаьтта скважинашта, скважинашта лаьтта кIал а капитальни а ремонт еш деча балхашта механизаци йир, мехкдаьтта скважинашта автоматизации телемеханизации йир.

1960 шера зIамига диаметр йолча остащца 40 эзар метр йола мехкдаьттаи газеи скважинаш яьхай. «АПР-2» яха насосно-компрессорни турбаш тIахьовзаеши тIера хьайоахаши йола 15 комплект юкъейоалаезача метта механизмай 21 комплект юкъейоалаяьй. 509 скважина автоматизации механизации яьй.

«Красный молот» яхача заводе хьаяьй йоккха балха овсарле йолча «ЦА-400» яхача цементировочни агрегата образец. ЙоккхагIа йолча мехкдаьтта чакхдоаккхача установкашта эшача редукционни клапана 2 опытни образец хьаяьй. Шурий продукташ хIамашка чуйотташ йола 2 автомат оттаяьй шурий комбинате.

Ассиновски консервни заводе концентрированни томаташ-продукташ ю автоматизированни лини юкъейоалаяьй.

Уж хIамаш карагIдаьннадале а, промышленноста мехкдаьтта чакхдоаккхача, хьуна, кхыдолча доакъошка керда техника юкъейоалаяра планаш кхоачашъяьяц.

### II.

### Юрта боахам

ССКП XXI-ча съезда решенеш чакх а йоахаш, ворхI шерара план ханал хьалха кхоачаш а еш, республика юрта боахама къахьегамхоша 1960 шера керда толамаш даьхад юртбоахама производство дегIайоалаеш.

Болх дика вIаштIехьбаьккха бIаьсти дIа а йийр, чу а ийцар культураш. ЧIоагIа хьувкъадаьд ялати баьца дaараши.

1960 шера ерригача республике 429 эзар гектар йолча лаьтта юртбоахама культураш дIайийр. Эггара чIоагIагIа хьувкъаш йола культура —хьажкIаш республика колхозашкеи совхозашкеи 5 процент дукхагIа дIайийр ялата лаьрхIа.

Планах доагIачул 5 процент дукхагIа дIадийр дIаяхача гурахьа ялат.

Колхозашеи совхозашеи 134 эзар гектар зяба лаьтта аьхар, е 1959 шера аьхачул 9 процент дукхагIа.

1961 шера бIаьсти дIадуврг долча ялата фу шортта долаш я республика колхозаши совхозаши.

1960 шера йиълагIча квартале тракторaш тоаяра план 118 процент кхоачашъяьй.

Хьайбай боахам дегIабоалабеш республика колхозашеи совхозашеи доахани хьакхарчи еба а яьй, хьайбашкара йоала продукташ кIезиг дукха дукхагIа а яьхай. 1960 шера 1 январе хинначул 1961 шера 1 январь тIакхоачаш доахан 2 процент дукхагIа дар, царца дахка доахан 7 процент а долаш, хьакхарч — 35 процент.

Жа 2 процентi коа тIара оалхазараш 13 процентi кIезигделар.

1961 шера 1 январь тIакхоачаш даьча лоархIамех республика ерригача категорех долча боахамашка 1960 шера хинначул доахан 9 процент, царца дахка доахан 15 процент, хьакхарч 22 процент, жа 1 процент дукхагIа дийбад.

Эггара дукхагIа хьайбаш дебаьд Грозненски, Сунженски, Наурски, Ножай-Юртовски районий колхозашеи совхозашеи.

Республика колхозашкеи совхозашкеи 1959 шера даьккхачул 1960 шера дукхагIа даьккхар:

| | | |
|---|---|---|
| дулх | 108 | процент |
| шура | 102 | процент |
| фуаш | 108 | процент |
| тха | 107 | процент |

Грозненски районе 19 процент, Курчалоевски районе 2-зза, Первомайски районе 3-зза дукхагIа даьккхар дулх.

Лаьттан 100 гектара лоархIаш 1960 шера хьайбашкара йоала продукташ укх боарамах яьхар:

**Шура**

колхозашкеи совхозашкеи 63 центнер

цунах:

колхозашка 49 центнер
совхозашка 83 центнер

**Тха**

колхозашкеи совхозашкеи 189 килограмм

цунах:

колхозашка 235 килограмм
совхозашка 125 килограмм

**Дулх**

(хьайбаш эзача)
колхозашкеи совхозашкеи 16,9 центнер

цунах:

колхозашка 15,2 центнер
совхозашка 19,0 центнер

**Фуаш** 100 гектар ялатийна лоархIаш

колхозашкеи совхозашкеи 11,4 эзар

царех:

колхозашка 10,6 эзар
совхозашка 12,1 эзар

Цхьабакъда валовой лаьрхIача хьайбай продукташ дукхагIа яьхаяле а, 1959 шерарчул лохагIа я доахана продуктивность. 1960 шера хIара Iаттагара, юкъера лаьрхIача республика колхозашкеи совхозашкеи 1933 килограмм шура яьккхар, къаьсткъаьста аьлча колхозашка 2073 килограмми совхозашка 1836 килограмми а йоаккхаш. 1959 шера яьккхачул юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара йоаккха шура колхозашкеи совхозашкеи 111 килограмм кIезигьеннай. Юкъера лаьрхIача хIара устагIан тIера 0,2 килограмм кIезигагIа тха даьккхад.

Хьайбай продуктивность лоха йолаш хIанз а кIезига колхозаши совхозаши яц республике, Iальмате кIезига доаккх лаьттан 100 гектара лаьрхIа дулх, шура, тха, фуаш.

Республике дикагIа долча боахамашка — Шелковской района «Коминтерн» яхача, Грозненски района 1 Мая цIерахча, Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача, Курчалоевски района Ленина цIерахча, города МагIалбика «Кавказ» яхача колхозашкеи «Ермоловский», «Грозненский», «Шелковской» № 1 йолча Шурий совхозашкеи 3—4-зза дукхагIа йоах продукташ тIехьаюсача колхозашкеи совхозашкеи йоахачул.

Хьайбашкара йоала дикка продукташ ца йоахаш юс дуккхача колхозийи совхозийи доахан Iаьхара дисарах, хьайбаш доврах, дулха дIалуш дола хьайбаши коа тIара оалхазараши чуоттадаь а доажадеш а ца дорстадарах.

1960 шера дукха доахан дойтад «Ингушский», «Надтеречный», «Назрановский» совхозашкеи Веденски, Советски районий колхозашкеи, жа — Каргалинскии Шелковскойи районашка.

1960 шера ерригача республике юрта боахама продукташ эцара пачхьалкхен план укх тайпара кхоачашъяьй:

| | | |
|---|---|---|
| ялат | 116 | процент |
| баьца дaараш | 104 | процент |
| дулх | 107 | процент |
| шура | 96 | процент |
| фуаш | 100,3 | процент |
| тха | 102 | процент |

1959 шера ийцачул юрта боахама продукташ укх тайпара дукхагIа ийцай:

| | | |
|---|---|---|
| ялат | 45 | процент |
| баьца дaараш | 14 | процент |
| дулх | 5 | процент |
| шура | 3 | процент |
| фуаш | 20 | процент |
| тха | 6 | процент |

### III.

### Транспорт

1960 шера ГIинбухен-Кавказа машиннаькъа Грозненски отделене 1959 шера бихьачул 10 процент дукхагIа мухь бихьаб.

1960 шера халкъа боахама мухь тIаботтара юкъара план 102 процент кхоачашъяьй, цунца мехкдаьтта продукташ чуйоттара план 102 процент а еш.

Поездаш участке сиха лелаяр 1959 шера хинначул 5 процент лакхденнад.

1960 шера беза мухь кхухьача машинисташа 16 эзар еза етта поезд йигай, бахьа боагIачул дукхагIа 6 миллион тонн гаргга мухь а хьош.

ТоIIабаь мухь тIаботтар бахьан долаш 1.748 вагон кхояьй.

### IV.

### Капитальни гIирс хьалбар

1960 шера республика халкъа боахамга кхы а дукхагIа капитальни вложенеш дIаяхийтай.

1959 шераца нийсдича пачхаьалкхен планах яь капитальни вложенеш 11 процент дукхагIа я. Совнархоза предприятешкеи стройкашкеи 17 процентi республика Министрий Совета караярашка 22 процентi лакхъеннай капитальни вложенеш.

Ерригача республике лаьрхIача пачхаьалкхен плана тIа оттаьча капитальни вложеней шера йоагIа план 97 процент кхоачашъяьй, совнархоза стройкашкеи предприятешкеи 95 процент а республика Министрий Совета стройкашеи предприятешеи 88 процент а еш.

Республика подрядни организацеша гIишлош хьалъеши монтаж еши деча балхий шера йоагIа план 93 процент кхоачашъяьй.

1960 шера гIишлош хьалъеши монтаж еши деча балхий программа укх тайпара кхоачашъю цхьацца-йолча подрядни организацеша (процентех):

| | |
|---|---|
| **Ерригача подрядни организацеша** | **93** |
| царца: | |
| совнархоза гIирсаш деча подрядни организацеша | 89 |
| царех: | |
| СМУ № 1 | 62 |
| СМУ № 2 | 91 |
| СМУ № 3 | 91 |
| СМУ № 4 | 88 |
| СМУ № 5 | 82 |
| СМУ № 6 | 108 |
| СМУ № 7 | 94 |
| СМУ № 8 | 84 |
| СМУ № 9 | 88 |
| СМУ № 10 | 88 |
| **Министерстваи ведомстваи гIишлош еча подрядни организацеша** | **99,4** |
| царех: | |
| «Сельстрой» треста | 101 |
| **Моттигерча Советий гIишлош еча подрядни организацеша** | **84** |
| «Чечингстрой» трест | 85 |

Пачхаьалкхен плана тIа лаьрхIача средстваех 1960 шера хьал а даь, нах чуховшабаьб 117 эзар квадратни метр йолча цIеношка, е 1959 шера даьчул 22 процент дукхагIа нах чубаха цIенош хьалдаьд. Цхьабакъда даь йистедаьнна цIенош наха дIадалара план лоархIамболлаш кхоачашъяьяц.

Цул совгIа, городашка бахача наха пачхаьалкхен кредитахи шоаш Iоадаьча рузкъахи 51 эзар квадратни метр йола цIенош хьалдаьд. Юрташка бахача наха пачхаьалкхен кредитахи шоаш Iоадаьча рузкъахи 6900 цIа хьалдаьд.

ЛоархIамболлаш дукхагIа кхоачашъяьй юкъера дешара школаш хьалъяра план. Шера 4840 моттиг йола 11 школа хьалъе езача метта 8360 моттиг йола 14 школа хьалъяьй.

### V.

### Болхлойи гIулакхерча наьхеи дукхал а къахьегама овсарле лакхъялар а

1960 шу чакхдоалаш республика халкъа боахамера болхлойи гIулакхера нахи 209 эзар саг хилар, 1959 шерарчул 14 процент тIакхийтаб уж.

Промышленностера, гIишлош ечара, юрта боахамера, транспортера болхлойи гIулакхера нахи 19 эзар саг дукхагIа хиннаб; школашка, дешара заведенешка, Iилма-тохкамен дарбаш дечеи учрежденешка — 3 эзар саг дукхагIа; заготовительни организацешка, материально-техническ снабжене, торговле, общественни питане — 1 эзар саг дукхагIа.

1960 шера профессионально-технически образовани луш йола училищаши школаши чакхъяьха а баьнна, промышленносте, гIишлош еча, транспорте, юрта боахаме балха бахаб 2 эзар совгIа къона квалифицированни болхлой.

Партеи правительстваи соцамга хьежжа 1960 шу чакхдалалехьа республикера берригa болхлойи гIулакхера нахи лоацдаьча балха денга баьхаб.

1961 шера 1-гIча январе республике хиннача берригача болхлоехи гIулакхерча нахахи 192 эзар саг лоацдаь ворхI сахьата балха ди долаши 17 эзар саг ялх сахьата балха ди долаши болх беш ва.

Къахьегама овсарле лакхъяра йола план 1960 шера транспортеи гIишлош ечеи тIехкхоачашъяьй. Къахьегама овсарле 1959 шерарчул лакхъеннай промышленносте 6 процентi (лоацдаь балха ди а долаш) гIишлош еча 3 процентi.

Промышленноста къаьст-къаьстача доакъошка къахьегама овсарле соахкарчул лакхъеннай: мехкдаьтта доахача — 30 процент, мехкдаьтта чакхдоахача — 7 процент, химически — 15 процент, энергетически — 4 процент, гIишлой материалаш еча промышленносте — 15 процент.

ХIаьта а, 26 предприяте кхоачашъяьяц къахьегама овсарле лакхъяра план, 25 предприяте кхыметтел соахкарчул а лохъяьй из.

Къахьегама овсарле лакхъяра йола план кхоачашъяьяц: химзаводо, Ермоловски ДОК-а, Грозненски дулха комбинато, кондитерски фабрико, кхычар.

Къахьегама овсарле соахкарчул лохъеннай «Сунжанефте», Гудермесски НПУ, мехкдаьттагазови Управлене, Грозненски ТЭЦ-е, Новогрозненски ТЭЦ-е, кога гIирсаш деча фабрике, кхычахьа.

### VI.

### Товарооборота план кхоачашъяр

Правительства баьча соцамга хьежжа 1961 шера 1 январе денз республика городий а юртий а массайолча моттигашка кердача маьхий масштабах ду маьхаш.

Пачхаьалкхени кооперативнии торговле розничнi товарооборота боарам, общественни питани а йолаш, кердача маьхий масштабах лаьрхIача 221 млн. сом а соахкарчул 7 процент лакхагIа а хилар.

Розничнi товарооборота план ерригача республико 1960 шера 101 процент кхоачашъяьй.

Розничнi товарооборота план къаьст-къаьстача мах беча организацеша мишта кхоачашъяьй хьахьокх укх даннеша:

| | Кердача маьхий масштабах эзарашца 1960 шера розничнi товарооборота боарам лоархIаш | Шера йола план 1960 шера кхоачашъяра процент |
|---|---|---|
| Главювелирторг | 902 | 106 |
| Главлесстройторг | 2057 | 114 |
| Главдорресторан Грозне станцера | 1232 | 117 |
| Главдорресторан Гудермеса станцера | 560 | 104 |
| **Моттигера торгаш** | **94827** | **101** |
| Грозненски горпищеторг | 34190 | 100,8 |
| Грозненски горпромторг | 28583 | 101 |
| Грозненски универмаг | 17450 | 106 |
| Гудермесски торг | 3142 | 104 |
| Столовейи ресторанийи трест | 7007 | 95 |
| Грозненски горплодоовощторг | 1623 | 70 |
| Совнархоза УРС | 37574 | 104 |
| Грозненски машиннаькъа отделене ОРС | 8455 | 106 |
| Аптекоуправлени | 1603 | 103 |
| Книготорг | 1302 | 115 |
| Союзпечать | 1311 | 105 |
| Респотребсоюз | 61726 | 98 |

### VII.

### Культура лакхъяри унахцIено лораяри

1960 шера толамаш даьхад республике социалистически культура дIахо дегIайоалаеш а къахьегамхой унахцIено лораяра гIулакх тоадеш а.

ДукхагIа хиннай общеобразовательни школаш, дикка дукхагIа хиннаб дешархой. ХIанз масса тайпа дешар дешаш 157 эзар совгIа саг ва, вешта аьлча 1959 шера дешаш хиннарел 24 эзар саг дукхагIа. Общеобразовательни школашка, болхлойи юртарчеи кагирхошта йолча школашка деша багIа дешархой соахкарча дешара шера хиннарел 21,3 эзар саг е 17 процент дукхагIа хиннаб. 45 школе 37 эзар совгIа волча дешархочоа производственни дешар хьех.

ДукхагIа хулаш я производстве балха воллашехь а юкъера образовани луш йола городашкареи юрташкареи школаш. 10 эзарнел совгIа бола къона болхлой, гIулакхера нах, колхозникаш сайранарчеи заочнии школашка дешаш ба.

Парте XXI-гIча съездои ССКП ЦК июльски (1960 ш.) Пленумои оттаяь технически прогресс яра йолча программа тIа лаьрхIад лакхехьареи юкъереи говзалаш йола болхлой кийчбара гIулакх дIахо шердеи тоадеи. Республикерча институташкеи техникумашкеи дешаш 13 эзар саг ва.

Укх дешара шера лакхехьарчеи юкъерчеи специальни дешара заведенешка деша хьачуийцав 4,6 эзар совгIа кагирхо. Царех дуккха бараш деша баьхкаб промышленни предприятешкара, колхозашкара, совхозашкара, кхыча производствашкара. ТIехь-тIехьа дукхагIа хул нохчийи гIалгIайи катирхоех бола вузашкара студенташи юкъерча специальни дешара заведенешкара дешархойи.

1960 шера 10 класс яьккха а баьнна, аттестаташ хьайийцад 3,2 эзар болча кагийча нахеи мехкарашеи. Лакхехьарча дешара заведенеша, техникумаша, кхыча специальни дешара заведенеша кийч а ваь араваьккхав 1.866 къона специалист. Царна юкъе ба техникаш, педагогаш, агрономаш, механизатораш, гIишлонхой, кхы тайпа говзалаш йола специалисташ.

Iилман учреждени 9 я республике. Iилман учрежденешкеи вузашкеи Iилман болх беш 780 Iилман болхло ва, царех 9 саг Iилмай доктор волаши 100 совгIа саг Iилмай кандидат волаши ва.

ТIа-тIа дукхагIа хул культурно-просветительни учрежденеш, тоалу бахача наха деш дола культурни гIулакхаш. 3 миллион совгIа том книжкаш чудолаш 340 гаргга библиотека я хIанз, 295 клубни учреждени, 235 киноустановка я, царех юрташка 176 а йолаш.

1960 шера Грозне болх дIаболабаьб телецентро.

1961 шера 1-гIа январь тIакхачалехь 3.246 дезала телевизораш яр, царех 117 юрташка яр.

ДегIаухаш а тоалуш а хьаденад бахача наха деш дола медицински гIулакхаш. ДукхагIа хиннай берий учрежденеш. 1960 шера хьалъяьй 180 моттиг йола берий яслеш, 300 моттиг йола 4 берий беш, 35 моттиг йола юртара больница. Республике бахача наха гIулакх деш 1.300 гаргга лори 4 эзарнел совгIа юкъера медицински образовани йолаш вола болхлои.

* * *

1960 шера итогаша тешал ду республика экономикеи культуреи дIахо дегIаяра. 1960 шера семилетка шоллагIча шера оттаяь халкъа боахама план кхоачашъеш Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша даьхача толамашта.

*Нохч-ГIалгIай АССР Статистически Управлени.*

# Вахарца бувзам а болаш

«ХIанзарча хьалашкарча партийни пропаганда декхарех» яхача ССКП ЦК соцамах пайда а эцаш, районерча къахьегамхошта юкъера политико-массови болх тоабаьб МагIалбикерча партийни организаце.

Укх дешара шера партпросвещене системе философи, ССКП истори, политэкономи Iомадеш йола кружокаш хинна ца Iеш, юххьерча экономически школай йоккха сеть а я. Еррига а 72 экономически школеи кружоки я политпросвещене системе.

Экономически школашка деша ухараша Iомаду «Боахам лелабе Iомале», «Балха овсарле лакхъяр — боахам тоабаларга бода никъ», «Коммунистически Iаьдалах вахари, болх бари дешари» яха а иштта кхыдола а дешаш. Экономически знанешца чIоагIа безам болаш ба промышленноста а юрта боахама а болхлой. Экономически дешар укх шера къаьстта дикагIа тоаденнад горкомо пропагандисташ кийчбара гIулакх лерттIа вIаштIехьдаккхарах, теоретически практически знанеш йолча тайп-тайпарча специалистех пропагандисташ барах.

Пропагандистий говзал лакхъяра доккха новкъостал ду горкомо вIашагIъехкача промышленностеи юрта боахамеи экономически советаша. Промышленноста совета доал деш ва «Малгобекнефта» НПУ керттера инженер нов. Шелепин, хIаьта юрта боахама совета доал де оттаваьв № 4 йолча совхоза директор нов. Рыбалко. Цу советий членаша, кружокийи школайи занятешка а ухаш, пропагандисташта практически новкъостал ду. Къаьстта дукхагIа теркам тIабохийт цар дешара гIулакхаш вахарца бувзам болаш леладара.

Экономически школашкеи кружокашкеи балхаш деча пропагандисташта юкъе дикагIа болх беш ба нн. Дахкильгов. Нозадзе, Шмелев, и. кх.

Мехкдаьтта промышленноста болхлоша шера йола план 20 декабре кхоачашъяро а юрта боахаме даьхача толамаша а хьагойт экономически дешар Iомадарах баьнна пайда.

ССКП ЦК соцам арабаьнначул тIехьагIа дикка тоабеннаб районе лекционни пропаганда болх. 1960 шера районе 2 эзар совгIа лекци йийшай. Лекцеш йийшай ССКП горкомеи, ВЛКСМ горкомеи, Iилмани политически знанеш йоаржаеча обществаи лектораша. Белгалдаккха дезаш да, ешаш йола лекцеш вахарцара масалаш долаш уттаяь хилар.

Йоккха терко ю оаха Iилман-атеистически пропаганда тоаяра гIулакха. Районе цу темах укх тайпара лекцеш йийшай: «Марксизм-Ленинизмеи дыи» (лектор н. Кухаров), «Iилмеи дыи» (лектор нов. Винокуров), «Лаьтта а кхыдола планеташ а хьахиларах» (лектор нов. Жуков), «Ислама реакционни чулоацам» (лектор нов. Бузуркиев), иштта кхыяраш.

Бераштa а йийшай тайп-тайпарча атеистически темаех йола лекцеш, масала, «Саго кхелла дий-хьогI дуне?» иштта кхыяраш.

Сакъердаме чакхъяьлар дына дешашта хетаяь йола 11 сайре. Цу сайренашка дакъа лоацаш хиннаб Грознера баьхка лектораш Инаркиев, Лизунов, Чернов. Бусалба дына духьаларча пропагандах баьнна пайда ба тха районера Кортоев, Гогиев, Акбиев, Акмурзиев мурдех а дынах а дIакъастар. Дынах дIакъаьстаб тха районера баптисткаш Шашловаи Ивановаи. Гучаяьккхай марахи берехи лечкъа а деш, Моздоке вахача мозгIара ахча тийнна Раскова а.

Боккха пайда луш гIулакх да моттигерча материалех оттаяь лекцеш ешар. ССКП горкома пропагандаи агитацеи отдело кийчъяьй районерча юрташка 20 шера (1940—1960) хинна хувцамаш дувцаш йола цифраш а лекцеш а. Масала, царех я «Фу деннад советски Iаьдало Пседахе бахача наха» иштта кхыяраш.

Цу 20 шера чухь халкъа вахареи культуреи хинна эргалонаш ювцаш йола диаграммаш а кийчъяьй пропагандаи агитацеи отдело. Цу диаграммо къаьгга хьагойт вай парте къахьегамхой йоакхо мишта-ю.

МагIалбикерча мехкдаьттахоштеи юрта боахама къахьегамхоштеи хьалхашка доккхий а бехктокхаме а декхараш латт укх семилетка 3-ча шера кхоачащде дезаш. Цу доккхийча боахама декхарашка хьежжа вIаштIехьбаьккхаб ССКП МагIалбикерча горкомо наха юкъе беш бола политико-массови болх.

**М. БЕЛЯЕВ,**
**ССКП МагIалбикерча горкома пропагандаи агитацеи отдела заведующи.**

# ИШТТА ДОАЛ ДЕ ЙИШ ЯЦ ФЕРМАНА

Укх кердача шера дукхагIа дулх даккхара боккхача лоархIаме гIулакх да хьайбаш махулла дукхагIа дебаделга. Цхьабакъда, цу гIулакха уйла еш бац «Назрановский» совхоза кулгалхой.

ДIадахача шера юххье ерригаш а 876 хьакха яр ферме, хIаьта царех 312 нана хьакха а яр. Цул совгIа ТIой-Юртара хьакхий-товарни ферма дIа а яьккха цигара хьакхарч хьайоалаяьй укх ферме, ерригаш а цхьа эзар гаргга. Царца хиннай 107 нана хьакха. Юкъера лаьрхIача царех хIара нана хьакхо 5 хурск яьй соахка. Сел кIезига хIана йийбай шун хьакхарч аьнна хаьттача, ферма заведующе нов. Шеяна аьлар:

— ТIой-Юртара хьайоалаяь хинна нана хьакхарч паччахьалкхенга ехкар оаха.

ХIана йохк паччахьалкхенга нана хьакхарч? Къона, фуна пайдана йоаца хьакхарч чуувттаеш кхаба а кхоабаш, уж йохка мегаргьецарий? Цу хаттарашта жоп дала йиш йолаш вац нов. Шеян.

Цу наькъаш ца дIадахача шерара паччахьалкхен план кхоачашъяьй ферма. Бакъдар аьлча, планал 1000 хьакха йохка езача 1020 ехкай. ХIара ехкача хьакхан дозал 86 килограмм хила дезача 80 килограмм мара дац. Цу гIулакхо дикка зе ду совхоза.

ДIадахача шера лерттIа Iунал а доал а даьдац хьакхарчашта. Духхьала цу цхьан шереи укх шера шин кIираи 650 гаргга хьакха еннай цига. Нагахьа санна уж ца йойташ кIалхаръяьхаяларе паччахьалкхенга дулх дохкара шера йола шиъ план кхоачашъе торо хургьяр ферма коллективага. ХIана яйнай селла дукха хьакхарч?

Ветеринарни болхлоша уввттаьча акташка хьежача гуш да дукхагIа йола хьакхарч паратиф яхача лазарах ейналга. Ховш ма дий, хьайбаш бIехача моттигашка чудоахкадича мара из лазар ца хулилга. Цудухьа ала дезаш да хьакхарч бIехача моттигашка лелаяьлга а царна лерттIа гIулакх ца даьлга а. ХIаьта хIанз а цу хьала тIа я фермера хьакхарч. Цу гIулакха бехке ба ферма кулгалхой, эгара хьалха заведующи нов. Шеян а волаш. Ховш да, нагахьа санна «Назрановский» совхоза шурий-товарни фермашкара бежан болхлочун бехка делча Iалаьмате чехка дирекце цунга из дIатокхийтилга. ХIаьта, хьакхарч йойтай аьнна хIама олий ферма кулгалхошка? Алац.

ДIаяхача гурахьа эгара чIоагIагIа ялаташ чуэцара а хьайбашта доакъар Iалашдара а балхаш сихденнача хана, яьннача цIерах кIалхарвоалаш санна отпускаx вахар совхоза директор нов. Воробьев. Цу ханна хьакхий товарни ферме 39 хьакха елар паратиф яха лазар а хинна. Совхоза керттерча зоотехникал болх беш хиннача нов. Озиева акташ оттайир, уж хьакхарч урс хьакха дезаш а яр, къе ца а йойташ, хIаьта ферма бIеха хиларах лазараш хинна а ейнай, аьнна. Уж хьакхарч ферма кулгалхоша дIатокхаргйолаш приказ техар директора метта висача нов. Льянова. Цхьабакъда, из чакх-м даланзар. Ше отпускера юхавенача дийннахье а нов. Воробьева керда приказ техар Льянова теха приказ харцахьа хиннад аьнна. Бакъахьа дий-хьогI паччахьалкхен рузкъа иштта тесса леладар?

ХIанз цу ферме латта гIулакх дувца дезаш а дац. Цхьаккха а тайпара доакъар дац ферме, е хьатIада моттиг а яц. Еррига а 47 тонн комбикорм я цига, из а 8—9 дийнахьа тоъал мара яц. Республикерча районашта юкъе а эгара дукхагIа хьажкIаш дIаюв Наьсарен районе. Цхьабакъда, хьайбашта дIабилла цхьа фий-м бац цига. Шоаш доакъарийна дергдар фуд а ца ховш бисаб ферма а совхоза а кулгалхой.

Хоза ха латт хIанз. Цхьабакъда, нагахьа санна из хувцалойя, геттара дукха хьакхарч йовргья цу ферме. Белгалдаккха дезаш да укх шера духхьала хьалхарча итт дийнахьа 15 хьакха еннилга.

Хьакхарч чуйоахка помещенеш шийла я. ХIанззе а эга а еш латт цига хьакхарч. ХIаьта помещеней бIехал-м дувца дезаш а дацар. Шиъ трактор я ферме. Уж шаккхе а еха латт. Цудухьа 200—300 метр гаьна хьакхарчашта галешка а дехкаш доакъар дIакхахьа дезаш хул болхлой. Цул совгIа цхьанна а тайпара механизаци яь а е лаьрхIа а бац ферме.

Ферме верригаш а 32 болхло ва. Уж берригаш а эрсий ба. Ала дезаш да ферме болх беш цхьаккха а гIалгIа ца хилари цига гIалгIай балха боалабе гIерташ совхозе цхьаккха а саг ца хилари. Из гIулакх нийса лоархI Наьсарен района кулгалхоша а. Ферме болх тоабе а цига гIалгIай балха бахийта а дага деха хIама дийхьогI, аьнна хатта доагIа ССКП Наьсарен райкомагеи райисполкомагеи.

**М. ЭЛЬМУРЗИЕВ.**

# Кхалнаьха совета карагIдоалар

Укх тIеххьарча хана лоархIамболлаш тоабаьб ший болх Гудермесски районерча Исти-су яхача юртарча кхалнаьха совето, партийни организаце доал а деш. Кхалнаьха совета болх кхетамца вIаштIехьбоаккх цун председатела нов. Лачиновас. Кхалнаьха гIулакхех цхьаккха а дац совето теркал ца деш.

Кхалнаьха совета балха юкъе дика дакъа лоацаш ба цун членаш нн. хьехархой Дробынина, Ребро, Синельникова, огородни бригада бригадир н. Доценко, совхоза болхлой нн. Эдиева, Газгиреева, акушерка Тугаева.

ДукхагIа бола болх нохчий кхалнаха юкъе бу кхалнаьха совето. Цо лекцеш еш, беседаш ю, кхыдола хьехамаш ду. Дика йоакхо ю кхалнах клубе ахара а. Клубе бахка тар ца луш бисача кхалнахаца, цар цIагIа чу а ухаш, беседаш ю кхалнаьха совета членаша. Москве хиннача Коммунистически болхлойи партей викалий Совещане материалаш, шоаш дика Iома а яь, хIанз нохчий кхалнахага дIайовзийташ ба уж.

Кхалнаьха совета хьалхленца юртарча хьехархошеи медицински болхлошеи дикка болх баьб нохчий кхалнаьха дешара боарам лакхбеш а еррига деша ха йола йиIигаш школе чуозаш а.

Юртарча кхалнаха дика бовзаш а безаш а ба совета берриги членаш. Дуккха хаттараши гIулакхаши хул балхарча а балха боацача а кхалнаьха царга хетташ.

Цкъа кхалнаьха совета гучадаьлар юрта шоллагIа саг йоалае безам болаш саг хилар. «Из гIулакх чакхдалийта йиш яц вайга, — аьлар совета членаша, — вай могийтаргдац кхалсага сий доадеш дола гIулакхаш...» Из гIулакх чехкка къоаста а даь, шоллагIа саг ца йоалаяйташ йитар цар.

Кхалнаьха совета цхьан заседане дувца оттадир балхашка боаца нохчий кхалнах балха оттабара гIулакх. Аскерханова Баянат дийша а болх булургболаш а хилар белгал а доаккхаш, массане а тоадир из библиотека заведующий йохийтилга.

Нов. Личиновас, юрта совета председателацеи райисполкома культура отдела заведующецеи дийца а дийца, вIаштIехьдаьккхар Баянат библиотека заведующелла йохийтилга. Дукха ха яц из балха этта. Цхьабакъда, библиотека болх хьалхарчул дуккха дикагIа тоабеннаб. Укхаза книжкаш дешараш дукхагIа хиннаб, порядок дикагIа я.

Чоалханера а боккхача лоархIамера а болх ба кхалнаьха совето бер. Бале а шоашта хулаш йола хало а ха а ца лоархIаш, цун берригача членаша дIахьу из.

**В. НИКОЛАЕВ.**

# Депутата отчет

Укх деношка Сунженски районерча Орджоникидзевская яхача станице колхозникашцеи мехкдаьттахошцеи вIашагIкхийтар СССР Лакхехьарча Совета депутат нов. Б. С. Чадов.

Дукха ха йоацаш хиннача СССР Лакхехьарча Совета VI-ча сессе балхах лаьца къамаьл дир цо. Нов. Чадова дийцар сессе чIоагIъяьча СССР бюджета а сессе тIаийцача кердача законий а хьакъехьа.

Собране къамаьл дир «Сунжанефта» НПУ мастера нов. Карташева, гIишлош еш йолча межколхозни организаце болхлочо Тайпунова, «Победа» яхача колхоза хьакхарч кхоабача фермерча свинарка Челелевас. Цар белгалдаьккхар вай партеи правительствои дунен халкъашта юкъера барт чIоагIбара а наьха вахар тоадара а хадданза йоакхо еш хилар. СССР Лакхехьарча Совета VI-ча сессе даь балхаш къоабалдир сунженцаша.

Первомайски районерча харжаркошта хьалхашка а дир нов. Чадова СССР Лакхехьарча Совета VI-ча сессе балхах лаьца къамаьл.

**П. АНДРЕЕВ.**

# Iай а шура кIезигьергйоацаш вIаштIехьбаккха болх

Дукха балхаш да укх шера Гудермесски районерча хьайбаш леладераша де дезараш. Царех керттерадар да хьайбаш лерттIа Iангара дахар. Цунга хьежжа мара вIаштIехьдаргдац доахан дебаде, царгара дукхагIа продукташ яха.

Районера совхозийи колхозийи дукхагIа йолча шурий-товарни фермашка во лелац хьайбаш Iангара дахара бола бехктокхамера болх.

Iа хьатIакхачалехьа дика кийчо яьяр хьайбаш Iангара дахара «Дружба» совхоза шоллагIча отделенерча ферме. Цига хьалъяьяр доахан чудоахко керда помещени, база коа асфальт а йилла. Кхоачам хиллал лаьттагIа силос еллар. Цу балхаша торо хилийтар дIа ца дехкаш доахан леладе.

ССКП январьски Пленума сийна яхье баьннача шурий-товарни ферма болхлоша доккхий къахьегама толамаш даьхад. Семилетка шоллагIча шера паччахьалкхенна 2200 центнер шура дIаяла езача ферма коллективо 2473 центнер дIаеннай. Юкъера лаьрхIача хIара беттача Iаттагара 2125 килограмм шура яьккхай.

Къаьстта дика къахьийгад ферме дикагIа болча доярkaша Чараева Нуржана, Аббасова Бете. Цар тIехкхоачащдаьд семилетка шоллагIча шера тIаийца хинна социалистически декхараш.

ДIа ца лоахкаш доахан чусоцадаьча хана денз оттаяьй доахан кхабара рацион. Деннеи буси Iатта лу ше маюъа силоси бардеи, шортта йол, ча, концентраташ. Иштта оттабаьча балхо торо хулийт Iана юкъе а деттача доахангара йоаккха шура кIезиг ца ялийта.

Доахан чусоцадаьча хана денз дикка лакхъеннай цар йоаккха шура. Нагахьа санна кердача шера хьалхарча деношка доярkaс Атлангиреева ший групперча доахангара дийнахьа 72 килограмм шура яьккхаяле, хIанз цо 86 килограмм йоаккх.

Укх тIеххьарча цхьан дийнахьа шоллагIча отделене шурий-товарни ферме тIаккхийттай 50 килограмм совгIа шура.

Цу гIулакхо хьагойт отделене кулгалхоша доахан Iангара дахар санна дола бехктокхаме гIулакх кхетамца вIаштIехьдаьккхалга.

Цхьабакъда, иштта дика леладац хьайбаш Iангара дахара балхаш районе мел йолча фермашка. Из хьагойт укх масалаша. Цхьан хана «Дружба» совхоза цхьоалагIча отделене шурий-товарни ферма совхозе дикагIчарех лоархIаш яр. 1959-ча шерарчул 1960-ча шера цхьан Iаттагара йоаккха шура цига массехк бIаь килограмм кIезигагIа я.

ХIанз ферме хинначо дика кхетаду отделене кулгалхоша (управляющи нов. Данильченко) дIадахача шера балха юкъе хинна кхоачамбоацараш дIа ца даьхалга.

Хеталургда доахан чусоцадаьча хана лерттIа уж кхаба а кхоабаш бизза пайда эцаргба, аьнна. Кхыча бесса ба из болх цига. Нагахьа санна кердача шера хьалхарча деношка ферме 775 килограмм шура йоаккхаш хинначa хIанз 700 килограмм мара яккхац.

ХIана хиннад из ишта? — Шура кIезига ялара керттера бахьан да, — йоах фермерча доярkaша, — хьайбашта доакъар боагIача боарамах ца телилга. Масала, оттаяьча рациона тIа яздаьд хIара Iатта денни буси 30 килограмм силос тела, аьнна. Цхьабакъда, хIанз а 20 килограмм силос, 4 килограмм йол е иззал ча мара телац. ХIанз а бокъонца ремонт яь яьхаяц помещенеш.

«Дружба» яхача совхоза цу цхьан отделене хинна Iац уж тайпара кхоачамбоацараш. Дукха да уж Орджоникидзе цIерахча «Дружба» яхача колхозашка.

Семилетка кхоалагIча шера тIаийца социалистически декхараш толамца кхоачащдара. Даьхенна дукхагIа хьайбай продукташ дIаялара хIанз эгара лоархIамера гIулакх да хьайбаш дика Iангара дахар. Цу балха лерттIа терко е еза района кулгалхоша.

**М. ХАМХОЕВ,**
**(тха собкор.).**

# Хьувкъаргья хьажкIаш

«Надтеречный» совхоза кхоалагIча бригаде болх беш ба трактористаш Газиев Абои цун новкъост Имсултанов Iалии. Доккхий толамаш даьхад цар дIадахача шера.

1961 шера кхы а дикагIа къахьега дош деннад Абоси Iаьласи.

Шоаш денна дош сийленца кхоачащдара хьинаре къахьегаш ба уж хIанзехьа а. Бригаде эгара хьалха трактораштa ремонт яь баьннаб, дика тоаяь дIаоттаяьй квадратно-гнездови хьисапе ялат дIадув сеялка.

Шоаш ремонт яь латтача техникага дукха ха йоацаш хьожаш воаллаш, аьлар Абос ший новкъостага:

— Инвентара ремонт во яьяц, хIаьта а сеялкана цIаькха а даьтта хьакха деза. Техника вай дика лелаярга хьежжа йиш хургья вайга толамаш даха а.

Цу шинна а тракториста дика хов кхашка ший ханнахьа удобрени йиллар мел лоархIам болаш гIулакх да. Цудухьа, бригадиреи агрономеи аларга а ца хьежаш шоай участке моттигера удобрени юллаш ба уж хIанз. ДIадахача шера хиннaчул йоккхагIа участок я царга укх шера — 180 гектар. Дукха удобрени я цу йоккхача участке йилла езар. Из дика кхетаду цар. ХIанзале кхашка 70 тонн кхо диллад цар. Ерригача участке укх бетта кхо дилла йистебовла лерхI трактористаша.

Укх деношка лакхера социалистически декхараш тIаийцад Тазиев Абоси Имсултанов Iаьласи: семилетка кхоалагIча шера хIара гектара тIара соахкарчул дукхагIа фуалъяьха хьажкIаш яха.

Дика къахьега лерхI Удаева Шемас кулгалдеча комплексни бригадерча нохчий мехкараша а. Планал совгIа хьажкIаш хьалкхе а яь, дIаяла дош деннад цар.

Из дош кхоачащдара шоай трактористаца Солтаев Адамаца кхашка удобренеш ехкаш боахк уж, хIаьта сIара кхаьрача, пIаьраска дийнахьа агротехнически курсашка а ух уж балха говзал дикагIа Iомаяра. Дика кхет уж дешарах.

Теша мегаргва комплексни бригадерча мехкараша укх шера дика хьажкIаш хьалкхеергхиларах.

**И. ПЕТРУХИН.**

# Целинни совхозера столови

АЛТАЙОКИ КРАЙ. 100 сага лаьрхIа керда столови хьайийлай «Комсомольский» яхача целинни совхозе. Райцентрерча ресторанера укхаза болх бе венав дика говзал йола шеф-повар И. И. Почечуев, технологалла болх беш я советски торговле Самаркандски институт яьккха йола комсомолка Л. Ф. Суслова. Тайп-тайпара кхачан хIамаш йохкаш тика а хьайийлай столове. Дуккхача тайпара даа хIамаш хул столове. Iуйрийна, делкъийга, сайрийна дуача хIаман мах 70 кепигал совбалац. Наха дика тоам бу столове. Болхлой, цар дезалаш, дешархой ух цига хIама даа.

**Сурта тIа:** шеф-повар И. И. Почечуеви технолог Л. Ф. Сусловаи.

**В. НИКОЛАЕВА сурт.**
**ТАСС фотохроника.**

# ДикагIа дола фу кийчду

Юрта боахама культураш дикагIа хьалкхеяра боккхача лоархIаме гIулакх да дIаде дика фу кийчдар. Цудухьа фу цIендараи кийчдараи чIоагIа теркам тIабахийтаб МагIалбика района «Ингушский» совхоза болхлоша. ДIадувргдола деррига ялат хIанзале кийчдаь дIаоттадаьд. ЛаьрхIа цу гIулакха хьадаьча доарчашка латт дIае кийчъяь хьажкIаш. ДикагIча сортах долча «Вир — 42» яхача районированни фуна 30 тонн я уж.

Къаьстта дика леладу дIаде кийчдаь фу совхоза кхоалагIча отделене (управляющи нов. Алероев). Ялат цIендеш хьинаре къахьегаш ба Мержоева Кали, Белхароева Лейла, Кокурхоева Дебахан, Коригова Азинат, Гандалоева ПаьтIамат, иштта кхыбараш а. Шоай нормаш 150 процент совгIа кхоачашъю цар хIара дийнахьа.

КхоалагIча отделене склада заведующи ва Белхароев. Ала дезаш да складера ялат цо дика леладелга. Малха ди денача хана фо кхетийт цо ялата.

— Гурахьа дика докъадале хилац ялат, — йоах Белхароева, — цудухьа, дика денош даьхкача хана дIаде лаьрхIа латтача фуна фо кхетийт оаха. Цу гIулакхо доккха новкъостал ду. БIаьстий бIайха малх хьежа болабелча дикка докъадолийтаргда оаха фу.

БIаьстий дIадувргдола фу дикагIа кийчдара дикагIа йола методаш балха юкъе а кхувлаш, семилетка кхоалагIча шера доккхий толамаш даха лерхI «Ингушский» совхоза къахьегамхоша.

**Н. ВОЛКОВ,**
**Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министерства агроном.**

Дика толамаш доахаш хьавоагIа «Красный молот» завода № 16 йолча цеха металломодельщик А. Назаренко. ХIара бетта производственни нормаш 135 процент совгIа кхоачашъю цо. ЧIоагIа болх барал совгIа дика рационализатор а ва Назаренко. Дукха пайдане предложенеш тийннай цо, царех дукхагIа яраш балха юкъе а кхийлай.

**Сурта тIа:** А. Назаренко цементировочни агрегата эшача оатхала прессформа кийчъеш ва.

**И. ПЛИЕВА сурт.**

# Кердадар юкъекхувл рационализатораша

ДIадахача шера тIаийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдаьд Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода коллективо.

Цу тайпара толамаш даха вIаштIехьдаьннад коммунистически къахьегама бригадаша производстверча рационализаторашеи новаторашеи барти цхьоагIои йолаш къахьегарах, кердадараш балха юкъекхувларах. Семилетка шоллагIча шера план кхоачашъеча доккхий балхаш даьд завода рационализатораша. Цар тийнна рационализаторски предложенеш балха юкъекхувлар бахьан долаш установкай мощность лакхъеннай. Цу гIулакхо торо хулийт дукхагIа мехкдаьтта чакхдаккхийта а къахьегама овсарле дикка лакхъе а.

ХIара денна рационализатораша беча балха заводерча партийнии, профсоюзнии организацеша йоакхо ярах вIаштIехьдаьннад дика толамаш даха. ДIадахача шера рационализатораша енна 659 предложени балха юкъейоалаяр бахьан долаш эзараш сомаш кходаьд заводо. ДIадахача шера Совнархозеи облсовпрофеи кхайкаьча смотрконкурсе дика дакъа лоацаш хилар завода рационализаторий коллектив. Цига оттаяь рацпредложенеш балха юкъейоалаяра конкурса условеш кхоачашъяьй цар.

Заводе массарел дикагIа лоархIаш рационализатораш ба № 1 йолча цеха йоккхагIа йола инженер Р. Бычкова, № 3 йолча установка начальник Б. Мельников, № 6 йолча цеха установка начальник В. Попов, слесарь Н. Нефедов, операторааш А. Балдасов, М. Невежин, иштта кхыбараш а. Цар енна предложенеш балха юкъейоалаярах боккха пайда баьннаб.

Рационализатораша нн. Хижнякова, Бабкина енна предложенеш юкъейоалаярах шера 2260 тонн керда пар кхобе йиш хул. № 6 йолча цехерча рационализатораша нн. Кожевниковси Красовскеи парафин дукхагIа даккхара енна предложени юкъейоалаяьй. Ужжамо масалаш дукха доаладе йиш я заводе.

Укх кердача шера завода рационализатораша керда социалистически декхараш тIаийцад. Цар лаьрхIад завода коллектива юкъе рационализаторски болх шербе, керда предложенеш юкъекхувларца установкай мощность лакхъе, технологически процессаш кердача тайпара эргаяха, халача балхий процессашта автоматизаци яра массехк гIулакх юкъедоаладе.

**М. МИРОНОВ,**
**Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода керттерча инженера заместитель.**

# Заданеш тIеххоачашъю мехкдаьттахоша

1960 шера Октябрьски района мехкдаьттахоша мехкдаьтта доаккхаши бурув тохаши дукха керда техникеи технологии балха юкъекхийлай, балхашта механизации автоматизации яьй, мехкдаьтта доаккха еррига скважинаш диспетчерски управленега яьхай.

Из бахьан долаш дуккха а лакхденнад коллектива экономически хьокхамаш. Мехкдаьтта доаккхаш къахьегама овсарле лакхъеннай 3 процент, хIаьта бурув тохарга дIабодамах лохбеннаб 30 процент.

ДIадахача шера даьха толамаш кхы а лакхде къахьегаш ба 1961 шера Октябрьски района мехкдаьттахой. Телемеханизированни промысла коллектив 1961 шера хьалхарча дийнахьа денз хIара дийнахьа йола мехкдаьтта даккхара заданеш тIеххоачашъеш я. Иштта дика болх беш ба бурув деттараш а.

Телемеханизированни промысла коллектив кердача шера эгара хьалхарча дийнахьа денз геологотехнически мероприятеш чакхйоахаш я. Цу гIулакхо торо хулийтаргья семилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъе. Укх шера итт дийнахьа цу тайпара 13 мероприяти яьй.

Дика болх беш я лаьттан кIалхарча скважинашта ремонт ю бригадаш. Шоай нормаш массаза а тIеххоачашъю цар. Къаьстта дика къахьег мастера нов. Новикова кулгалдеча коммунистически къахьегама бригада болхлоша.

Мехкдаьтта доаккхаш хьинаре къахьегаш ба операторааш нн. Бровченко, коммунистически къахьегама ударник Юсупов, Акопов, Хандиев, слесарь Абдулов, дукха кхыбараш а.

Доккхий толамаш даьхад мастера нов. Борисова кулгалдеча буровой бригада. 3700 метр кIоарга № 20 йолча скважина графикал ши бутт хьалха бурув теха яьннай из бригада.

Семилетка кхоалагIча шера тIаийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара хьинаре къахьегаш ба мехкдаьттахой.

**Г. ЛУКЬЯНОВ,**
**«Октябрьнефта» телемеханизированни промысла производственно-технологически служба воккхагIа вола инженер.**

# Къахьегама овсарле лакхъю

Производстверa технологи эргаяккхара чIоагIа къахьийгад Грозненски локомотивни депо рационализатораша. ДIадахача шера цар еннай 146 рационализаторски предложени. Царех 105 предложени балха юкъейоалаяьй. Геттара дукха паччахьалкхен рузкъа кходаьд цу гIулакхо.

Депо массарел дикагIа лоархIаш рационализатор ва тепловозни цеха слесарь — коммунистически къахьегама ударник Н. Троценко.

Слесарий къахьегам дикка аттача боаккхаш предложени еннай ремонтни цеха слесара В. Приорова. ХIаьта, тепловозни цеха рационализатораша С. Рязанцева, А. Шевченкос, В. Филенкос, В. Кулинкина а еннай дика пайда боала предложенеш.

Укх шера кердадар балха юкъекхувлара кхы а чIоагIагIа къахьега лерхI рационализатораша.

**Г. АНОХОВ.**

## Iалаьмате йоккхий торонаш

**ПРАГА, 12 январь, (ТАСС). Чехословаке кепайоазоно бувц ССКП ЦК Пленумо беш бола болх, СССР-а халкъа боахам дIахо а дегIабоалабара цун бола лоархIам белгал а боаккхаш. «Руде право», «Земледельске новины», «Млада фронта» яхача а кхыдолча а газеташа тахан араяьккхай Д. С. Полянске, Н. В. Подгорне, К. Т. Мазурова, Д. А. Кунаева докладий изложени. Цу къамаьлаш тIа газеташа белгалйоах укх тIеххьарча шерашка РСФСР-а, Украине, Белорусе, Казахстана юрта боахамо даьха толамаши укх гарггарча хана из дегIабоалабара йола перспективаши ювца моттигаш.**

**«Советски юрта боахам дIахо дегIабоалабара гIулакхаш оттадар» да Пленуме дувцача шоллагIча деша юкъе кертерадар, яхаш язду «Земледельске новины» яхача газето. Газето кертера теркам тIабохийт советски мехка юрта боахам Iалаьмате йоккхий торонаш йолаш хилара, дIахо йодача хана лаьттанцара а хьайбай а боахам дегIабоалабара царех пайда эца уйла йолаш коммунистически партии колхозни ахархойи хилара.**

## Алжире хиннача референдума яь бойкот

Алжира дешах йолча референдума итогаш йоашхаш, французски реакционни кепайоазув дог ца хайта гIерт во чакхдаьннача гIулакхах. Банне а колонизаторашта кхоачамбоацаш йола халкъага даьча хаттара итогаш де Голла политика котъялар да ала гIерт буржуазни газеташ. ХIаьта аьттехьара кепайоазув эхь ца хетташ къайладахьа тIерт дукхкхача наха референдума бойкот яр а деррригача дуненна а ховш из Алжире низагIа яь хилар а.

Кхыча тайпара мах бу референдума итогий объективни обозревателаша. Алжира дагадаьхка гIулакхаш данне а кхоачащданзар де Голла хьовзаяьча референдума, йоах цар.

## Французски компарте ЦК Политбюро Заявлени

ПАРИЖ, 12 январь. (ТАСС). Укхаза кепа теха араяьккхача Французски коммунистически парте ЦК Политбюро Заявлене тIа йоах, алжирски деша хьакъехьа яьча референдумах хьахинначо «тешал ду де Голла доал мелденна хилара». Цунна тIехьабараш 2,5 миллион кIезигбеннаб **(1958 шера хиннача референдумаца нийсбича — ред).** Цхьабакъда, «Французски Алжирагахьа» бараш а юкъе болаш долча керттерча реакционни низаша шоаш аьлар тхо «раьза да», хIаьта кхычаргара а иззамо жоп даккха гIерташ а дар.

Раьза боацаш телаш дола жопаш ерригача Франце 20,7 процентагара 24,7 процентага кхоачаш дукхагIа хиннад, къаьстта дукхагIа хиннад уж коммунисташ чIоагIа лоархIаш болча городашкеи юрташкеи. 5 миллион харжархой, белгалду ФКП ЦК Политбюрос, шеко йоаццаш тIехьа хилар Алжирера тIом сацийтара а халкъ ший лоIаме хургхиларах тешам балара а хьакъехьа Ханна йолча Алжирски Республика правительстваца сихха переговораш яра.

Алжирера дукха нах кхадж тоссача юкъе ца хиларо бакъду, йоах Заявлене тIа, декабрьски демонстрацеша хьахьекхар: Ханна йолча Алжирски Республикаца сихха переговораш елга мара кхы тайпа никъ бац машарга бодаш.

## Кризис чIоагIлуш латт

ЛОНДОН, 12 январь. (ТАСС). Англе автомобильни промышленностера кризис чIоагIлуш латт. Дегеменерча Форда автомобильни завода администраце дIахьийнад, хьатIадоагIача кIирагара дениз дIахо 17.000 гаргга бола болхлой цхьан кIирах кхаь дийнахьа мара бе болх хургбоацаш ба, аьнна.

Донкастаре лоацдаь балха кIира хургдолаш да автозаводерча 1.300 болхлочоа. «Воксхолл моторс лимитед» яхача компане хьакхайкадаьд, ше 500 болхло балхара дIаваккха безам болаш хилар.

## Бирмански эскара операцеш

ЛОНДОН, 13 январь. (ТАСС). Официальни коммюнике беча хоамах, Кенгтунг (Малхбоалера Бирма) яхача княжестве чанкайшисташта духьал тIом беш долча бирмански эскараша ши лагерь хьалаьцай.

Йохаеш юхейисача чанкайшистий бандаех юхебисараш 1949 шера Бирма малхбоален районашка чубаьннабар. Бирма правительственни эскаро дуккказа а дов даьд чанкайшистски бандиташта духьал. ДIадаха шу йистедоалача хана депутатий палата заседане къамаьл деш премьер-министра У Ну аьннад, Бирме дола чанкайшистски эскар дIадаккха шоашта могар дергда Бирма герзаца кийчдаьча низаша.

## ТIема база дIаяккха

ГААГА, 13 январь. (ТАСС). Сустербергера НАТО тIема база дIаяккха аьнна даьча кхайкарала кIал кулгаш яздаьд 30 эзар совгIа болча голландцаша. База дIаяккхар дIадийхар Утрехта провинциальни штаташа а.

## Чомбе цхьоагIонхой лохаш ва

ПАРИЖ, 12 январь. (ТАСС). Катанге гIинбухен оагIонгахьа дика камаьхал а йоалаш законехь йолча конголезски правительства бIуво чакхдоахача гIулакхаша чIоагIа корзагIа баьхаб катангски сепаратисташ.

Франс Пресс яхача агентства корреспонденто Леопольдвилера беча хоамах, Катанга правитель ва со аьнна шийгара дIакхайкадаь вола Чомбе селхан раьза хиннав «цхьоагIонхой лахар духьа» леопольдвильски лидеращца вIашагIкхета.

Леопольдвилерча гIулакхаш довзаш долча гIозарашта хетачох, Лумумба бIуво тIаоттабаьча кхерама духьал отта низ а ца кхоачаш, хIанз юхабовла безаргба Чомбеи Касавубуи.

ХIанз, йоах Франс Пресс яхача агентства корреспонденто тIеххьара а, Чомбена тIехъяьннай «башха дикача изоляце» ха: Iалаьмате боккха кхерам тIа а этта, хIанз шийна цхьоагIонхой лаханза валац из.

## ДикагIа Iалашде къахьегамхой хьашташ

Укх деношка Нохч-ГIалгIай пачхаьлкхен филармоне общественни кхачан предприятей болхлой совещани хилар.

Грознерча общественни кхачан предприятей балха итогаш ювцаш доклад йир госторговлеи потребительни кооперацеи болхлой союза обкома председатела нов. Дугушева.

Докладчико белгалдаькккхар цхьайолча предприятеша дIадахача шера къахьегамхой хьашташ Iалашдара чIоагIа къахьийгалга. Цхьабакъда, цу балха юкъе дикка кхоачамбоацараш а хиннад. Укх шера общественни кхачан предприятей болх уж кхоачамбоацараш дIа а даьха кхетамца вIаштIехьбаккхар хIара общественни кхачан болхлочун сийлен декхар да. Из къаьстта белгалдаькккхар нов. Дугушева а цул тIехьагIа къамаьл даьча дукхкхачар а. Къахьегамхошта доагIача тайпара гIулакх дергдолаш болх вIаштIехьбаккха тIаийцар гулбеннараша.

Совещани чакхйоалаш гулбеннараша цхьатарра раьза а хинна семилетка кхоалагIча шера доккхий декхараш тIаийцар.

А. МЯКИЕВ.

## *Курчалоевски районе*

Дика чакхдаьккхад «Керда вахар» яхача колхозерча хьайбаш леладераша семилетка шоллагIа шу. Дулх дохкара социалистически декхараш 103 проценти шура дIаялара 109 проценти кхоачашъяьй цар.

Укх шера кхы а доккхагIа декхараш тIаийцад хьайбаш леладераша. Цар дош деннад пачхаьлкхенга 300 центнер дулх дохка. Дулх дохкара тIаийца декхар толамца кхоачашдара хьалхарча квартале 150 центнер дулх дохка деза колхоза.

Укх тIеххьарча деношка кхаччалца колхоза пачхаьлкхенга дехкад 50 центнер совгIа дулх. Царех 10 центнер хьакхий дулх да. — Гарггарча деношка кхы а дукхагIа дохкаргда дулх,— йоах колхоза председатела Тамагов Абуязита.

* * *

БIаьстан балхашта хIанззе а кийчо еш ба «Путь к коммунизму» яхача колхозера механизатораш. Кхетамца вIаштIехьбаьккхаб цига юртбоахама техника ремонт яра болх. ХIанзале нов. Эдильханова кулгалдеча тракторни бригадо ремонт яьй 8 культиватора, шиъ мел йолча ялат дIадувча сеялкашта, макхашта.

— Укх гарггарча деношка тоаяь яргья еррига юртбоахама техникеи инвентари,— йоах нов. Эдильханова.

* * *

Ленина цIерахча колхозе дукхагIа шерлуш латт шекар доаккха свеклаш дIаюв лаьтташ. Укх шера керда культура дIаювргья 125 гектара тIа.

Цу балхашта хIанзе а кийчлуш ба колхоза свекловодаш. Шекар доаккха свекла дикагIа хьувкъийтара кхашка удобренеш дIакхухьаш ба уж. Из болх беш цига я пхийтта ворда. Кхашка удобренеш дIакхухьаш къаьстта дика къахьег Ибрагимов Индарбе, Эпендиев Зайнде. ХIанзале колхоза кхашка дIайихьай 700 тонн удобренеш.

* * *

Районни центре кхалнаха политграмота хьехаш я райисполкома общи отдела заведующи Хажаева Манжа. Цо кулгалдеча кружоке политграмота Iомаеш 20 кхалсаг я. Дика лелабу къонача комсомолка пропагандиста болх. Сакъердаме хул цо еча занятешка. ЛадувгIараша дукха хаттараш ду Хажаевайга. ХIанз Москве хиннача Коммунистически болхлойи партей викалий Совещане документаш Iомадеш ба уж.

Х. МУСТАПАЕВ.

## Шоай низаца хьалъю гIишлош

Шелковской района Сталина цIерахча колхозе хьайбашта керда помещенеш, хьайбаш леладерашта цIенош, культурни учрежденеш хьалъяра болх дика вIаштIехьбаьккхаб.

ДIадахача шера аренашка жа чудоахкаду 8 жели, жа Iушта 12 цIаи хьалдаьд гIишлошъераша, къаьнача 30 жела ремонт яьй, царех ялхнена капитальни а еш. Цул совгIа, укх шера йистеяргйолаш жена лаьрхIа ши жел хьалъеш латт цар. № 2, 3 йолча жа леладеча фермашка красни уголокаш хьалъяьй. ХIанз фермашка болх беча жа Iушта чубаха цIенош хиларал совгIа балха мукъабаьннача хана салаIа моттиг а я.

Жена меладеча хина чIоагIа хало хьегар хьалха жа Iуша. Колхоза гIишлошъерий новкъосталца планах 40 гIув яккха езача 50 яьккхай. Дика новкъостал даьд гIишлошъераша жа даккара кампани дIаяхьара а. Цу гIулакха мел эшар Iалашдаьд цар. Колхоза массайолча желашка дIаяхьийтай жена хий чудетта 60 ний.

Уж балхаш деча белгалбаьннаб плотникаш В. Куприянычев, М. Кузьмичкин, У. Агаев, аьшкпхьар А. Беляйкин, иштта кхыбараш а. Шоашта оттаяь нормаш массайолча хана тIеххоачашъю цар.

Цхьабакъда, дIадахача шера шоаш даьхача толамаш тIа совца дагабац колхоза къахьегамхой. Укх шера цар лаьрхIад соахка хьалъе йолаяь гIишлош хьалъяь яха а, керда 10 жел, жа Iушта лаьрхIа 10 цIа, № 4 йолча жа леладеча ферме клуб хьалъе а. Цу дерригача гIулакхашта лаьрхIа ахча хьахийцад колхозо.

Уж гIулакхаш сийленца чакхдаха лерхI колхоза гIишлошъераша.

С. СУЛИН.

## Керда толамаш даьхад бурув тохараша

Доккхий толамаш даьхад укх деношка Карабулакски бурув тохача контора мехкдаьттахоша. Дикача къахьегама совгIаташца накъа баьхкаб уж ССКП ЦК Пленума.

Къаьстта дика болх баьб мастер А. Панфилов керте латтача коммунистически къахьегама бригада. № 50 йолча скважине 1850 метр гаргга кIоаргал долаш цар бурув техачул тIехьагIа нижнемайкопски тIоашта юкъера мехкдаьтта гучадаьлар. Из шоллагIа скважина я хIанз Карабулаке нижнемайкопски тIоано мехкдаьтта луш.

ХIанз январь хьалхарча ах бетта йола планови задани кхоачашъяьй бурув тохача контора коллективо. Семилетка кхоалагIча шера план кхоачашъяра яхье яьннача бригадашта юкъе хьалхара моттиг лелаю мастераша Ю. Шкурати А. Печенови керте латтача коллективаша. Шоай нормаш тIеххоачашъяьй цар. № 10 йолча скважине мастер Н. Косьяненко кулгалдеча бригада оттаяьча графикал ши ди хьалха 16 метр бурув техад.

Укх шера план ханал хьалха кхоачашъяра шоай низ кхо ца беш къахьегаш я бурув деттача контора коллектив.

А. БАКАЛЮК.

## Кхы а дикагIа дешаргда

Йистедаьннад дешара ах шу. ЧIоагIа къахьийгад из хьалхара ши четверть дика дешаш чакхъяккхара № 15 йолча школа-интерната дешархоша а хьехархоша а.

Массаза дика дешаш а дисциплина дика йолаш а ба Нальгиева Галя, Цутиева Сима, Дадаева Света, Абадиева Довхан, Улубиева Галя, Цурова Роза. Царел тIехьа ца бусаш дешаш ба 1960 шера деша баьхка Ахриева Тамара, Ахматгиреева Лиля, дукха кхыбараш а.

Цу школе интернате деша а салаIа а дешархошта мел эшар долаш да. Интернате мел де деза гIулакх шоаш ду дешархоша.

Ала деза школе-интернате къахьегам бовзийтара чIоагIа терко елга. Тайп-тайпара кружокаш я болх беш: математически, химически, физически, догама! фотокружок. 1961 дешара шера цу кружокий болх кхы а дикагIа вIаштIехьбаккха лерхI класни кулгалхошеи воспитателашеи В. Дерканосовас, Н. Нальгиевас, Л. Тулаевас, кхыбараша а. Кхы а дикагIа тела лерхI цар кердача шера урокаш, гойтара пособех пайда а эцаш.

№ 15 йолча школа-интерната хьехархоштеи воспитателаштеи хьалхашка латта керттера декхар да дешархой коммунистически уйланца дийша а массадолча хIамах кхеташ а хургболаш, къаьстта къахьегам дукха безаш хьалкхебар. Из декхар кхоачашдара урокаш йистеяьлча дешархошта къаьст-къаьста хьехаш, во кхетараштa чIоагIа новкъостал деш ба уж. Царна дика хов хIанз дешархошта цар бенна кхетам мел лоархIам болаш ба дIахо йодача хана. Дешархошка йиш хургья дешара лакхерча заведенешка деша болхаш экзаменаш атта дIаяла.

Йоккха библиотека я школе-интернате. КхоалагIчеи йиълагIчеи четверташка библиотеке дешара конференцеш хургья. Дешархой кхетам лакхбара доккха новкъостал дергда цар.

Iана каникулаш йолаш дика са а леIа, хIанз кердача низаца юха деша болабеннаб № 15 йолча школа-интерната дешархой. Кхы а дикагIа дешаш чакхдаккха лерхI цар дешара шоллагIа ах шу.

Р. МАРХИЕВА.

## Экзаменаш дика дIалу цар

Студенташта чIоагIа бехктокхаме ха я хIанзара яр. Iана сесси хьатIакхаьчай. Нохч-ГIалгIай пачхаьлкхен педагогически института историко-филологически факультета студенташ экзаменаш дIалуш ба.

Дейнадац цу факультета 4-ча курса студенташа хьийга къа. Из дика бIаргагу. Еррига зачеташ дIаенна баьннаб уж. ХIаьта, доазол дехьарахи эрсий литературахи йола экзаменаш а дика дIаеннай цар.

ТIехдика дIаеннай уж экзаменаш дикагIа болча студенташа Захарченко Лиляс, Гончарова Раяс, Агаджанова Юре, Якименко Павла. Царел тIехьа ца бусаш экзаменаш дIалуш ба Муртаева Майя, Овчаров Николай, Кодзоев Махьмад, дукха кхыбараш а.

Белгалдаккха дезаш да студенташ шоайла чIоагIа безаме, цхьа барт болаш болга. Нагахьа санна цаI ца кхеташ хилча шоллагIчо новкъостал ду. Иштта уж хилар бахьан долаш торо хул историко-филологически факультета 4-ча курса студенташка дикеи тIехдикеи экзаменаш дIаяла.

ХIанз дIаяла езаш кхы а ши экзамен я студентий. Уж а иштта дика дIаяла лерхI цар.

Р. ЛЬЯНОВА.

Советски Азербайджана столице Баку дешаш ба къилбаседа-кавказерча автономни республикашкара дукккха аспиранташи студенташи. Махулла дикагIа деша, шоай говзал лакхъе, из уйла йолаш ба уж.

Цу дукххача барт тайнача дезалца хоза товш бах Нохч-ГIалгIай республикера кагийнахи мехкарийи.

Уж ба аспиранташ Баркинхоев Хаматхан, Бейбулатов Андарбек, Гапаев Абдулла, Исраилов Сейд-Ахьмад, Льянова Фатима, студенташ Ведзижев Энвер, Курумов Заурбек, Богатырев Ахьмад, Болтиев Iумар, Тарамов Саид, Адиева Неля, Кодзоева Эсет.

**Сурта тIа:** Нохч-ГIалгIайчара аспиранташи студенташи царца деша багIа новкъостийи.

А. ГАПАЕВА сурти тексти.

## Тоабе художественни самодеятельноста болх

Укх тIеххьарча хана дикка тоабеннаб Урус-Мартановски районе художественни самодеятельноста болх, шеръеннай массайолча кружокий репертуар.

ДIадахача шера республикански смотрага кийчлуча хана ерригача районе болх беш кхаь юртара художественни самодеятельность мара хиннаяц.

ХIанз кхоалагIча республикански художественни самодеятельноста смотрага кийчлуш, районе мел йолча юрташка вIашагIйоллаш латт сакъердаме программа йолаш художественни самодеятельность.

Цхьа шу хьалха ерригача районе цхьаккха а драматически кружок хиннаяц. ХIанз цига болх бу пхе драмкружоко. Зрителаша дика тIаийцар районни культура цIен коллективо оттаяь «Барабанщица» яха спектакль.

Алхазурово яхача юрта бахача наха езаеннай цигарча художественни самодеятельносто оттаяь «Ши Зейбулла» яха Х. Ошаева язъяь лоаца пьеса.

Районе мел йолча юрташкарча художественни самодеятельностал дикагIа лел Алхазурово республикански смотрага кийчлулга. 20 саг ва цига дакъа лоацаш. Царна юкъе ялх нохчий йоI я. КIира кхазза гуллу уж юртарча клубе репетице е.

Цхьабакъда, укх тIеххьарча хана художественни самодеятельноста болх тоабара Урус-Мартановски районе дикка болх баьбале а дукха кхоачамбоацараш да цунна юкъе.

Царех керттерадар да нохчий мехкарий художественни самодеятельноста балха юкъе кIезига хилар. Районе 10—12 йоI мара яц цига дакъа лоацаш. Уж геттара кIезига ба!

Нохчий кхалнах общественни балха юкъеоазара новкъостал де декхарийла я юрта советаш, партийнии комсомольскии организацеш. Из Урус-Мартановски районе цхьаннахьа а гуш дац.

Кхыметтел хьехархой бола дукха нохчий мехкарий а ба художественни самодеятельносте дакъа ца лоацаш.

Царца ба Йоккха АтагI яхача юртарча школера хьехархой.

Районни культура ЦIен самодеятельносте хьинаре дакъа лоац бархI шера йолча школа хьехархоша. Цу школа дукха гаьна яц цхьайтта шера йола школа а. Бакъда, ши хьехархо мара вац художественни самодеятельносте ухаш. Школа директора нов. Муцаева е комсомольски организаце цу гIулакха цхьаккха хIама дац.

Дукха ха йисаяц художественни самодеятельноста кхоалагIа смотр хьаелла. ХIанз мара кийчъяла дIайолалуш яц районе юрташкара дукхагIа йола самодеятельни коллективаш.

Царех я Гехи яхача юртара самодеятельность. ХIанз бокъонца спискаш оттаяь яьннаяц художественни самодеятельноста дакъа лоацарий.

— Хетаргахьа 40—50 саг хургва тха коллективе,— йоах клуба директора. Царна юкъе 2—3 нохчий йоI хургья.

ХIанзалца смотрага кийчбалара цхьаккха хIама даьдац Рошни-Чу, Гойты, Чечен-Аул яхата юрташкарча клубашка.

Дукха ха я нов. Лохман председатель а волаш районни смотровой комисси вIашагIъелла. Цу комиссе керттера декхар да юрташкара художественни самодеятельноста болх тоабара лерттIа новкъостал дар.

Х. МУСИЕВ.

## *Спорта хоамаш*

Укх деношка Ростовера цIаенай республикера «Спартак» яхача общества кIалкхетаргах летарий сборни команда. Ерригроссийски яхье баьннача дика хьокхамаш даьхад Грозненски спортсменаша Величкос, Савина, Арапиева, Абаева. Царех кхаьнне Ерригсоюзни классификаце хьалхара разряд кхоачашъяьй.

* * *

Дика хьокхамаш даьхад «Къахьегама резерваш» яхача общества кагирхой команда Туле волейболах ловзара яхье яларах. Цу яхье вIашагIкхийтар дукхкхача городий командаш. Волейболах ловза яхье баьннача Грозненски спортсменаша Московски областерча, Тулерча, Челябинскерча, Казанерча, иштта кхыйолча командаел кот а баьнна хьалхара моттиг яьккхай.

Цу яхье къаьстта дика хьокхамаш даьхад волейболисташа Юсупова, Кобякова, Гематудинова.

* * *

Дукха ха йоаццаш Кургане хургйолча яхье дакъа лаца бахаб Грознера бокседаш Ц. Дагриев, Ю. Шершнев, В. Горбачев, Р. Мингалиев. Цига Ерригроссийски кагирхой боксерий яхье хьалхара моттиг яккхара къовсам лоаттабергба цар.

* * *

Российски Федераце хьалхара моттиг яккхара дIайолаеннай Орджоникидзе фехтованех йола зональни яхь. Цига яхье яьннача сборни командашта юкъе дакъа лоацаш я Нохч-ГIалгIайчен маIача наьхеи кхалнаьхеи командаш.

Р. АЛИМОВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

# *Дукха лоархIаме болх*

Дуненна Юкъерча форда тIа а Эгейски форда тIа а кемаш лела доладалале дукха а хьалхагIа лаьттаб Кавказе гIолла бувзам Волганеи, Донаи, Днепраи, Дунайнеи йисте дадача мехкаштеи ширча культурни мехкаштеи—ХIиндена, Ирана, Месопотамена, Сирена (Шаьмал) Египта (Мисрана), Ширча Греце на — юкъе.

Юкъарчеи Малхбузехьарчеи Европе дахача къамел дукхагIа аьттув болаш хиннад вай мехка даха къамаш, ужаш Кавказа юхе хиларах, цу Кавказе гIолла дукхкхача ширача хана царга культура кхоачаш хиларах,— язду проф. Токарева («Этнография народов СССР», 1958 ш., оагI. 216).

Цул совгIа, гаьннарча ширача хана чIоагIа мах бе безаш культураш а хиннай Кавказе, царна юкъе цIи яккха йиш йолаш я Кобанера культура. Iилманна дика йовзаш я из культура. Вай эрал эзар шу хьалхагIа хиннай из. Къобан Кертера ДаьгIастан доазон тIа кхаччалца лоаман районашка хиннай из культура — нохчий-гIалгIай тайпаш даьххача. Шеко яц нохчий-гIалгIай тайпаша из культура кхоллаш а из дегIайоалаеш а дакъа лоацаш хиннилга. Нохчий-гIалгIай метташца а багахбувцамца а (фольклораца) дукха а белгалонаш я уж лоамча, Тирка шинна оагIорахьа дукхкхача ширача хана бахаш хинна хилар бахьан долаш царнеи гаьнара ханарча къамаштеи юкъе лаьтта бувзамаш белгалдеш. Нохчий-гIалгIай диалекташ тохкаш волчоа гучаювл тюркий, семетий, индоевропейций, Мали Азе даьхача ширача къамий меттай белгалонаш. Кавказерча меттай (гуржий, адыгей-абзой, ДаьгIастарча къамий, нохчий-гIалгIай метташ) гаьнна ширача протохеттий, хурритий метташца бувзам хиннилга гучадаькккхад советски Iилмо.

Гуча ба тхьоврача хана эрсий меттаи Кавказе даьхача къамий метташтеи юкъе лаьтта бувзам.

Цудухьа Кавказерча къамий метташ техкача а, кIоаргга доашхаш, уж вIаши дусташ цар грамматикеи дешай книжкаши (словараш) оттадича а,— гучадаргда къаьнача ханарча исторе дукха гIулакхаш, къамашта а цар метташта а юкъе лаьтта бувзамаш.

Цу гIулакха Кавказерча хIара къама мотт тахка беза, цу хIара метта исторически грамматика а словарь а оттаде деза. Кавказерча къамий метташ тахка а дашха а доладеннад 200 шу хьалха. Эрсий Iилмахоша баьб из болх: Гюльденштадта, Палласа, Шифнера, Услара.

Сийлахь-йоккха Октябрьски революци ялале кавказски метташ дувцаш Iилман балхаш доллашехьа а, цу хана шоай йоазув доацаш хиннача меттай хIара зарба теха арадаьккха дош дукха лоархIам болаш дар. ХIанз Советий хана Iилман болхлошта тахка цу меттай дукха материалаш я, цкъа-дале, цу меттай шоай йоазош хилар бахьан а, шозлагI-дале, уж метташ дукха даьшха хилар бахьан а. Исторически метташ вIаши дусташ тахкаь грамматикаш оттадар духьа, хIара Кавказера мотт кIоаргга боашхаш тахка беза. ХIанзалца кIезигагIа техкача метташта юкъе лоархIаш дар вайнаьха метташ: нохчий мотт, гIалгIай мотт, бацай мотт. ТIеххьарча хана вайнаьха метташ тохкаш арадаьннад дукха лоархIаме балхаш: проф. Дешериева «Бацай мотт», проф. Яковлева «Нохчий метта морфологи», филологически Iилмай кандидата Арсаханова «Арарча аьккхий мотт». ХIанз укх деношка арадаьннад проф. Дешериева «Нохчий литература метта фонетика»[1]. Боккха ба цу фонетика лоархIам. ХIанзалца Iилманца тахканза дар вайнаьха меттала йола оазаш хьа мишта хул, мукъача оазий система мишта я, малагIча тайпара хувцалу оазаш къамаьлаца уж хилча, керттера оазаш фонемаш (шоаш юкъе нийсъелча деша маIан а грамматика маIан а хувцийташ йола оазаш) малагIаш я, хIаьта вайнаьха меттай диалектий фонетика белгалонаш мишта й,—ховш дацар. Цу тайпара кIоаргга фонетика техка ца хилча цхьан овлан тIара даьнна метташ вIаши дусташ, цар хувцадалар а истори а довзаш дашха а йиш яц. Цу тайпара тахка а дашха а йиш я хIанз вайнаьха литература метташ а цар диалекташ а.

Проф. Дешериева керда арабаьнна болх дукха лоархIаме ба вай йоазув, цун бокъонаш тоаяр гIулакха. Ховш да, керттерча гIулакхашка диллача вайнаьха литературни меттай —нохчий а гIалгIай а меттай — алфавити орфографии дика долга, дукха хувцамаш де ца эшаш долга. Цхьабакъда, кхоачамбоаца хIамаш да царца. Вайнаьха алфавит эрсий алфавита ларда тIа оттадаь да. Из хIама дикеи хувца ца эшаши да. Цхьабакъда, вайнаьхеи эрсийи йоазонашта юкъе хила ца эша, дIаяха еза башхалонаш я, царна юкъе я ши «ъ», ши «ь» вIаштIехьа отта дезаш йола моттигаш, «ъ» шин мукъача оазанна а дош хадача мукъача оазан тIехьа а увттаде деза моттигаш; «ъ» яха алап «к» тIехьа хилча «къ» яха мукъаза оаз белгал ю цо, вокха мукъача оазашта тIехьа хилча къоастора хьараж хул цох; «йот» тайп-тайпарча алапашца белгалду и. кх. дI.

Проф. Дешериева «Фонетика» гойт малагIа оазаш белгалъе еза йоазонца, малагIа оазаш белгалъе эшаш яц.

«Фонетика» кхетаде атта болча меттаца язъяьй, терминаш боарамел тIехъяьнна дукха яц, хIара термин кхетаергйолча бесса йовзийт авторо. Цудухьа «Фонетика» атта кхетаергья ВУЗ-е хьехачар меттал студенташа а, школерча хьехархоша а. Шийн дешархой дага а лаьца, царна эша метта Iилман бокъонаш а йоалаю цо ший книжка тIа.

«Фонетика» тIа проф. Дешериева белгалъяьй мукъа а мукъаза а оазаш. Мукъазача оазашта юкъе гучаьхай цо къора, зовне, дукха зовне (сонорни) оазаш, къайла а (смычные) къовланза а (щеловые) оазаш. къайлача оазашта юкъера къоастаю шиннахьа къайла оазаш (двуслычные). Къаьстта дика белгалъяьй аффрикаташ вIашагIкхийтта цхьан тайпара мукъаза оазаш. Вайнаьха меттаца йола «хь», «хI», «кх», «дж», «дз» дика йовзийтай авторо. ХIанзалца белгалйоахаш яр Iилман, болхлоша мукъаза оазаш, уж метташца дукха я яхаш, хIанз проф. Дешериева мукъа яраш а дукха йолга гойт.

Вайнаьха метташца йола шолха мукъаза оазаш (дифтонгаш), уж хьахилар, царех цхьалха мукъаза оазаш (монофтонгаш) хилар довзаш дацар. Из хIама дика белгалдаьд авторо.

Авторо белгалдаьд малагIа мукъаза оазаш, маца, мишта вIашагIкхеташ хул деша юкъе. Уж долла хIамаш йоазон бокъонаш (орфографи) увттаеча хана чIоагIа эшаш да.

Деша дакъа (слог) малагIча тайпара хул, цун доазув малагIча моттиге мишта хул гучадаькккхад Дешериева. Метта Iилманца эгара хьалха белгалдаьд Ю. Д. Дешериева деша доазув. Иштта белгалдаьд тохар (удорени). Тохар тIалатта мукъа оаз чIоагIагIа оалаш хиларал совгIа, из дукхагIа зовне йолга гучадаькккхад авторо.

Проф. Дешериева хIанз керда арабаьнна болх бахьан вай нохчий-гIалгIай метташ, цар диалекташ, цар исторически оазай законаш довза а йиш я, Кавказерча метташта юкъе малагIа моттиг дIалоац вайнаьха метташа, фу белгалонаш я цар тахка а йиш я.

Дукха мах бе безаш ба проф. Ю. Д. Дешериева хIанз арабаьккха болх.

Д. МАЛЬСАГОВ,
филологически Iилмай кандидат.

[1] Проф. Ю. Д. Дешериев. «Нохчий вай ханара литературни мотт, дакъа I, фонетика. Нохч-ГIалгIай историе, метта литература Iилма-тохкама институт, Грозный, 1960 ш. Мах 72 кеп.

## Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре. Йоккха зал — **«ГIар йоалла ди».** Долалу: 10, 2, 6, 10.
**«Къаьнача Чикаго».** Долалу: 12, 4, 8.

ЗIамига зал № 1 — **«Къаьнача Чикаго».** Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2 — Берий сеанс — **«Кхерамера наькъа такаш».** Долалу: 9, 11.
**«Къаьнача Чикаго».** Долалу: 1, 3, 5, 7, 9.

ЗIамига зал № 3 — Берий сеанс.— **«Оакхарий лувцараш».** Долалу: 9.15, 11.15.
**«МоллагIа йоаца карьера».** — Долалу: 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15.
16-ча январе дениз **«Аэродромо дIатIаэцац».**

**«Родина» яхача кинотеатре**
Берий сеанс — **«Самбреро».** Долалу: 9.
**«Къаьнача Чикаго».** Долалу: 10.45, 2.35, 6.20, 10.
**«ГIар йоалла ди».** Долалу: 12.35, 4.25, 8.10.
16-ча январе дениз **«Оливер Твист».**

РЕДАКЦИ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15 Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретаре — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.
1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3. Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.
СФ03012 Заказ № 408